

Torsdagen den 15 mars

Kl. 19.30

Torsdagen den

15 mars 1973

Anslag till arbetsmarknad m. m.

§ 1 Anslag till arbetsmarknad m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående inrikesutskottets betänkande nr 3.

Herr CARLSTRÖM (fp):

Herr talman! Folkpartiet har i sin partimotion nr 1973:352 föreslagit vissa förändringar i bidragsgivningen i vad gäller utbildningen. Jag skall litet närmare beröra och kommentera motionens innebörd. Inrikesutskottets majoritet har icke velat villfara motionärernas önskemål, varför herr Eriksson i Arvika och jag måst reservera oss på en del punkter. Det jag skall beröra är punkterna 14, 15 och 17 i inrikesutskottets hemställan i betänkande nr 3.

Punkten 14 gäller värdesäkring av grundbidrag och flyttningsbidrag, som motionärerna fortsättningsvis önskar knutna till basbeloppet, som ju anses mera rättvisande beträffande penningvärdeutvecklingen än andra bedömningsgrunder. Grundbidraget vid arbetsmarknadsutbildning har höjts successivt, t. ex. för ensamstående – i juli 1966 – från 450 kronor till nu föreslagna 615 kronor. Basbeloppet har under samma tid ändrats från 5 500 kronor till 7 600 kronor. I det förra fallet är ökningen ca 36,7 procent och i det senare ca 38 procent. Skillnaden är således inte stor för närvarande, men satte man basbeloppet som norm, behövde man icke årligen ompröva beloppsgränserna, och vederbörande visste då bättre vad man hade att räkna med under utbildningstiden.

Samma argumentering kan anföras när det gäller flyttningsbidragen.

Så vill jag nämna något om utbildningsbidraget. Här förekommer inkomstprövning, som är avhängig av makes inkomst. Med hänsyn till att vi anser sådan inkomstprövning stridande mot den modernare syn vi har på kvinnors och mäns roll inom familj och arbetsliv och som också avspeglas i exempelvis skattepolitiken föreslår vi att inkomstprövningen slopas. Grundbidrag och hyresbidrag, som ju är delar av utbildningsbidraget, reduceras med hänsyn till makes inkomst, dock för grundbidraget till högst hälften, medan traktamentet, barntillägg och s. k. särskilt tillägg icke minskas.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i sina petita föreslagit att grundbidraget borde undantas från reduktionsregeln, men departementschefen har icke ansett sig kunna villfara det önskemålet. Jag förstår att det är ekonomiska överväganden som föranlett departementschefen att säga nej till liberaliseringen, men lika fullt är det ett berättigat krav som folkpartiet framställt i motionen och som vi är angelägna att betona bör bli tillgodosett.

Vad slutligen angår studiemedelsberättigad utbildning vet vi att studiebidrag inte kan utgå annat än i särskilda fall. Motionärerna anser

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

nuvarande ordning olycklig och förordar att utbildningsbidrag efter arbetsmarknadsmässig prövning i det enskilda fallet bör kunna medges i alla utbildningsformer, dvs. även utbildning som är studiemedelsberättigad. Utskottet har icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionen och har även i viss mån motiverat sin avslagsståndpunkt, bl. a. genom erinran om att studiefinansieringen inom vuxenutbildningen utreds av kommittén för studiestöd åt vuxna, SVUX. Herr Eriksson i Arvika och jag har icke kunnat instämma i den inställning som inrikesutskottets majoritet intagit, varför vi anfört reservation i utskottet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 8, 9 och 11, vilka hänför sig till punkt nr 14, respektive nr 15 och nr 17 i inrikesutskottets betänkande nr 3.

Herr STRIDSMAN (c):

Herr talman! Finansministern sade i den nyligen hållna finansdebatten här i kammaren att den rörlighetsstimulerande politiken även i fortsättningen skall ha hög aktualitet. I och för sig är detta ingen nyhet utan enbart en bekräftelse på att regeringen även i fortsättningen förordar flyttningspolitiken som ett viktigt inslag i en aktiv arbetsmarknadspolitik. I vår partimotion angående arbetsmarknadspolitik har vi från centern givit uttryck för att ett centralt mål för det politiska arbetet måste vara att bereda människor sysselsättning i närheten av den miljö där de vill bo. Misslyckas den politiken har väsentliga värden gått förlorade.

Arbetsmarknadspolitik måste därför redan i planeringsstadiet inrikta på att bli ett regionalpolitiskt medel. Inte minst viktigt i det här sammanhanget är arbetsmarknadsutbildningen. Enligt finansplanen beräknas för nästa budgetår ca 130 000 människor genomgå arbetsmarknadsutbildning. Risken är därför mycket stor att vi får uppleva hur en alltför stor del av de 130 000 som beräknas genomgå arbetsmarknadsutbildning efter utbildningstidens slut får flytta från hemorten i brist på arbete.

Speciellt skogslänen är mest illa ute. Jag måste få understryka hur viktigt det är från just skogslänens och utflyttningslänens synpunkt att arbetsmarknadsutbildningen ses som en integrerad del av regionalpolitiken. Arbetsmarknadsutbildningen måste i största möjliga utsträckning samordnas med strävandena att skaffa nya jobb till sysselsättningssvaga områden.

Jag lyssnade tidigare i dag på debatten och märkte att herr vice ordföranden i utskottet inte tyckte om att vi reserverter hade fastnat för den partimotion som är väckt från centern med innebörden att man i möjligaste utsträckning bör ge jobb efter avslutad arbetsmarknadsutbildning på respektive hemorter. Jag har svårt att fatta denna inställning från herr vice ordföranden. Det får väl inte bli som det för det mesta varit hittills att så fort man kommer in i en arbetsmarknadsutbildning så väntar efter utbildningstidens slut en biljett söder ut, speciellt för dem som bor i de norra delarna i landet. Vi måste försöka ändra på denna inriktning. Jag har mycket svårt att förstå de motiv som låg bakom de slutsatser som herr vice ordföranden drog av den reservation som vi har lämnat. Vi måste få en bättre samordning mellan arbetsmarknadspolitik och regionalpolitiken.

I reservationen 6 har vi reservanter yrkat på att arbetsmarknadsutbildningens funktion som regionalpolitiskt medel prövas av den i reservationen 1 föreslagna sysselsättningsutredningen.

Ett nära samband med det vi reservanter fört fram i reservationen 6 har frågan om flyttningsbidragens nuvarande konstruktion. Jag finner det självklart att människor även i fortsättningen kommer att flytta. Den uppfattningen har också delats i centerpartiets arbetsmarknadsmotion. I den godtar man en höjning av startbidraget. Men jag vill i detta sammanhang ha sagt att flyttningsbidraget inte får bidra till att stimulera skapandet av nya arbetsplatser i de överkoncentrerade områdena. I dag gör samhället ingen skillnad mellan företag som befinner sig inom eller utom storstadsområdena när det gäller att subventionera företagens rekryteringskostnader.

Följden av den här konstruktionen av flyttningsbidragen kan bara bli en: företagen i de "befolkningshettade" områdena tvekar givetvis inte i valet mellan att antingen överväga en flyttning av arbetsplatsen till områden med undersysselsättning och arbetslöshet eller att stanna kvar. Man stannar kvar av naturliga skäl. Man vet att med samhällets medverkan går det kostnadsfritt att rekrytera arbetskraft.

Den enskilde arbetstagaren skall givetvis inte komma i kläm. Han skall alltid hållas skadeslös. I reservationen 12 har vi centerledamöter begärt att denna fråga skall prövas av utredningen om regionalpolitiska styrmedel.

Nu kan visserligen någon i kammaren säga att eftersom jag själv sitter med i utredningen kan jag påverka den här frågan. Men så enkelt är det inte. I direktiven till utredningen uppräknar inrikesministern olika alternativ till nya styrmedel vilka bör övervägas. Flyttningsbidragen är inte omnämnda. Det är därför som vi reservanter menat att det vore naturligt att även flyttningsbidragens nuvarande konstruktion prövas i utredningen.

Jag vill också understryka de synpunkter som framförts i centerns partimotion beträffande företagsutbildningen. Den har varit omnämnd här i debatten tidigare i dag. Vi har utvecklat vår syn på företagsutbildningen i reservationen 5.

Vi reservanter menar, i likhet med arbetsmarknadsstyrelsen, att försöksverksamhet med utbildning inom företagen kunde ske. Jag tycker att tiden nu är inne att vidga användningsområdet för företagsutbildningen.

Slutligen några ord om motionen 953. I den har herr Johansson i Holmgården och jag tagit upp frågan om vidgade möjligheter att anlita yngre arbetskraft vid industriella beredskapsarbeten i Övertorneå, Pajala och Överkalix.

Som motionär tycker jag utskottet på ett mycket förstående sätt behandlat motionen. Jag förväntar mig därför att vi får en praktisk tillämpning av utskottets enhälliga skrivning om att det är motiverat att även yngre yrkesutbildad arbetskraft bör anställas vid de tre storarbetsplatserna i östra Norrbotten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 5, 6, 12 och 16. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Om det här är centerpartiets förklaring till vad man menar med arbetsmarknadsutbildning som ett medel i regionalpolitiken, nämligen att försöka att i möjligaste mån ge människorna ett jobb i hembygden, då är det ju inte längre en utbildningsfråga utan en fråga om att skapa industrier. Det har ju inte med arbetsmarknadsutbildning att göra.

Herr STRIDSMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att om man som hittills ser utbildningen som en isolerad del i samhället och bortser från omgivningen, kan man resonera som herr Fagerlund. Men vi menar i reservationen att om man ger arbetsmarknadsutbildning åt folk, speciellt i områden som har arbetslöshet, så bör man också samtidigt se till att dessa människor får jobb i hemorten. Det är väl i så fall en vällovlig ambition.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! När herr Eriksson i Arvika för nu ganska många timmar sedan inledde dagens debatt om arbetsmarknadspolitiken, konstaterade han att arbetslösheten i vårt land under de senaste åren varit rekordhög. Han har fått instämmanden av flera talare i detta i och för sig mycket beklagliga konstaterande. Detta är inte så underligt, eftersom det uttrycker en riktig beskrivning av verkligheten.

Arbetslösheten under 1972 var den högsta under efterkrigstiden. Vi får också för hela det är som vi nu är inne i räkna med stor arbetslöshet, även om vi är på väg mot en uppgång i konjunkturerna. Det här gäller inte minst i Norrlandslänen eller skogslänen över huvud taget, eftersom i varje fall i tider av konjunkturuppgång sysselsättningsutvecklingen där i regel långsammare följer förändringarna än landet i övrigt.

En analys av sysselsättningsproblemen visar i alla fall att de inte endast kan sägas ha en geografisk markering, utan de har under de senaste åren också fått en ökad sektorell markering.

I motionen 1973:241, moderata samlingspartiets i flera avseenden tunga partimotion, påpekas att vid generellt låg sysselsättning är det vissa grupper som drabbas särskilt hårt. Det kan gälla vissa äldre, en stor grupp ungdomar och många kvinnor. Under de senaste åren har också betydande svårigheter uppstått för tjänstemän och för nytutexaminerade akademiker.

Under en femårsperiod har antalet arbetslösa tjänstemän ökat i betydande omfattning. Inte minst många äldre tjänstemän har avsevärda svårigheter att behålla anställning och inkomst. Det här har ju för en stund sedan blivit belyst i interpellationsdebatten mellan inrikesministern och herr Gustafson i Göteborg, varvid det av interpellationssvaret bl. a. framgick att antalet arbetslösa tjänstemän under 1972 uppgick till i genomsnitt ca 26 000. Det är ju också så att en tjänsteman som förlorar sitt arbete ofta under mycket lång tid blir utan sysselsättning. Det här ger anledning att resa krav på bättre vägledning, effektivare rådgivning, mer fortlöpande verksamhet från arbetsförmedlingarnas sida.

Att det har blivit svårare för nytutexaminerade att få en anställning av

Torsdagen den
15 mars 1973*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

den art, att de kan tillföra den anställningen just vad de har lärt sig i sin utbildning, är också väl känt. På våra universitetsorter finns det i dag ett stort antal arbetslösa ungdomar. Många av dem tillhör just de långtidsutbildade. Det är nyutexaminerade som inte får jobb. Det är också en grupp som fortsätter akademisk vidareutbildning endast av det skäl som situationen på arbetsmarknaden utgör. De uppskjuter med andra ord sitt inträde där.

Vi hävdar från moderata samlingspartiet att den ökade och ökande arbetslösheten bland tjänstemän och akademiker, som ju är klart konstaterbar, motiverar större insatser inom arbetsmarknadspolitik. Det behövs en ökning av arbetsmarknadsstyrelsens beredskap och en förstärkning av arbetsförmedlingarna, så att de så effektivt som möjligt kan hjälpa till att ge de arbetslösa inom bl. a. de här grupperna nya sysselsättningar i skilda former.

Nu har utskottsmajoriteten inte velat vara med på dessa krav, och den säger sig inte dela moderata samlingspartiets uppfattning att arbetsmarknadsstyrelsens beredskap för tjänstemän och akademiker inte har varit tillräcklig. Man menar tydligen att det är bra som det är.

Herr Nordgren och jag anser inte det, och det är, herr talman, bakgrunden till reservationen 4, som innebär en begäran att arbetsförmedlingarna skall bli föremål för översyn, särskilt i syfte att kunna förbättra insatserna för att förmedla sysselsättning åt tjänstemän och akademiker. Utvecklingen visar enligt vår mening behov av en sådan förbättring.

Jag ber därmed, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 4.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! I reservationen 10 vid utskottets betänkande berörs frågan om inkomstprövning av utbildningsbidrag.

I likhet med arbetsmarknadsstyrelsen, som herr Carlström tidigare har refererat här, har vpk-gruppen i motion 1525 anfört synpunkten att detta bidrag inte bör reduceras av makes inkomst. Den nu gällande ordningen för med sig att gifta kvinnor ofta får bara halva grundbidragen förutom förekommande andra bidrag, därför att reduktion sker i förhållande till makens inkomst. Den tillämpade regeln är lika för män och kvinnor, vilket beklagligtvis inte framkommer i motiveringen till vårt motionsyrkande. Jag menar dock att den feltolkning vi gjort är förklarlig, eftersom det ju ändå otvivelaktigt är så att just kvinnorna drabbas hårdast. Och detta förhållande är orimligt, inte minst med tanke på den inriktning på att göra det lättare för kvinnor att ta förvärvsarbete, som det i så många sammanhang talas vackert om.

Arbetsmarknadsstyrelsen har exempelvis i fjolårets programpetita betonat att nu utgående bidrag inte har tillräcklig stimulanseffekt och att detta många gånger är helt avgörande för kvinnorna när det gäller att välja en längre yrkesutbildning.

Att utbildningsbidraget är beroende av makes inkomst är orimligt också ur den synpunkten att nu gällande skattebestämmelser betraktar alla som ekonomiskt självständiga individer. Som ytterligare ett led i strävandena mot en ökad jämställdhet mellan kvinnor och män menar vi

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

därför, att inkomstprövningen av utbildningsbidragen med hänsyn till makes inkomst bör slopas.

Det skall alltså enligt vår mening vara inriktningen. Men vi har funnit det motiverat att gå in för en översyn av bidragsbestämmelserna med tanke på att utbildningsbidraget består av olika delar och att alternativa lösningar därför kan behöva övervägas liksom det kan vara motiverat att belysa de budgetmässiga konsekvenserna.

Vi förordar således en översyn, men jag vill gärna betona att just frågan om strävandena till jämställdhet har vägt tungt, när vi övervägt betydelsen av en sådan reform som det här skulle vara fråga om i förhållande till de kostnader som ändringarna av bidragsbestämmelserna skulle dra med sig. Självfallet är detta krav *en* detalj i dessa strävanden till jämställdhet. Andra, och säkert i det sammanhanget mera avgörande delar, skall vi från vpk-håll återkomma till när andra yrkanden i vår motion behandlas.

Utskottets formulering att reformer till den kostnad som det här är fråga om självfallet måste vägas mot andra reformbehov är en gammal bekant. Det är naturligtvis alltid fråga om sådana avvägningar. Nu har ju kostnadsberäkningar av detta slag många komponenter. Ett sådant slopande av inkomstprövningen som vi förespråkar skulle kanske, för att ta ett exempel, innebära minskade kostnader för socialhjälp till människor i arbetsmarknadsutbildning.

Även sådana effekter skulle kunna prövas, om en översyn av bidragsbestämmelserna med en sådan inriktning som angivits i reservationen 10 vid punkten 15 skulle komma till stånd. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s):

Herr talman! Den centrala ställning som arbetsmarknadspolitiken intar framgår bl. a. av den debatt som vi i dag haft i denna fråga. Det är av avgörande betydelse för såväl samhället som den enskilde hur arbetsmarknadspolitiken utformas. De ständiga förändringar som samhället genomgår ställer ökade krav på en aktiv arbetsmarknadspolitik. Den satsning som görs på detta område skall med tillfredsställelse noteras. Jag vill, herr talman, helt ansluta mig till det inlägg som herr Fagerlund tidigare i dag har gjort.

Jag har begärt ordet för att något kommentera en del av de reservationer som är fogade vid utskottets betänkande. I reservationen 2 framförs förslag om lokala nämnder vid arbetsförmedlingskontoren. Reservanterna menar att man härigenom skulle få en ökad tyngd att initiera behövliga åtgärder och skapa bredare kontaktytor.

I reservationen föreslås att dessa referensgrupper i princip skulle ha samma sammansättning som länsarbetsnämnderna. Verksamheten vid arbetsförmedlingarna sorterar under länsarbetsnämnderna, och i instruktionen för verksamheten finns bestämmelser som täcker in formerna för den samverkan som erfordras för att verksamheten skall fungera. Det sker också en ständig anpassning till förändringar och behov som uppstår på arbetsmarknaden och till behovet av samverkan. Arbetsmarknadspolitikens förutsättningar och arbetsmarknadsverkets organisation bygger på

detta.

Jag har, herr talman, svårt att föreställa mig hur reservanternas förslag skulle fungera i praktiken. Som jag ser det, skulle det leda till att vi får ett slags kommunala arbetsmarknader, som i sin intresseinriktning skulle ställa kommunerna mot varandra. Handläggningen av ärenden som rör arbetsmarknaden i hela dess vidd måste alltid bli föremål för en regional och central bedömning för att få den bästa effekten. Detta sker också i samverkan med lokala instanser.

I arbetsförmedlingarnas arbetsrutin ingår bl. a. att till länsarbetsnämnderna kontinuerligt lämna redogörelser för den aktuella sysselsättnings-situationen och den väntade utvecklingen på arbetsmarknaden inom arbetsförmedlingens verksamhetsområde. Härvid skapas tillfälle till ömse-sidig information mellan kommun, företag och arbetsmarknadsmyndig-heter.

Varje år upprättar kommunerna förslag till plan för beredskaps-arbeten. Dessa planer lämnas till länsarbetsnämnden som har att göra en bedömning och en samordning på grundval av sysselsättningsläget och de medel som står till förfogande. Föreskrifter om handläggningen av detta finns i AMS:s kungörelse.

Det finns anledning att fråga sig vilken ställning en lokal nämnd av det slag som reservanternas föreslår skulle få i detta sammanhang. Det är ju ändå kommunen och dess ledning som författningsmässigt ansvarar för planeringen och de ekonomiska konsekvenserna i fråga om beredskaps-arbeten och liknande. När det gäller åtgärder inom näringslivet i övrigt kan jag inte finna att sådana nämnder kommer att utträta något verkningsfullt. Och det finns också anledning att fråga vilken författ-ningsmässig status dessa nämnder skulle ha som reservanternas föreslår.

Vi i utskottsmajoriteten yrkar avslag på den reservationen.

Reservation nr 3 utmynnar i en hemställan om obligatorisk anmälan om lediga platser. Denna fråga behandlades av riksdagen förra året, och förslaget lämnades då utan bifall. Önskemål om obligatorisk anmälan av lediga platser har framförts av bl. a. TCO i remissvar. Övriga löntagarorga-nisationer har också tillstyrkt detta. Även AMS har, om än med vissa förbehåll och tvekan, tillstyrkt förslaget. Däremot har SAF avstyrkt det.

Vi i utskottsmajoriteten kan i och för sig hålla med om att det finns skäl att införa en sådan ordning, men i likhet med departementschefen finner vi att det skulle medföra ett betydande administrativt merarbete utan att man fördenskull får garantier för en ökad rekrytering via arbetsförmedlingen.

I reservationen har föreslagits den begränsningen att åtgärden inte skulle omfatta mindre företag. Detta skulle leda till att ett stort antal skulle bli ställda utanför. Åtgärden blir begränsad, om den inte omfattar alla kategorier.

Den socialdemokratiska motionen, som också finns med här, går längre. Den föreslår en obligatorisk anmälan, och det är ju alldeles självklart att det blir mera verkningsfullt och effektivt. Men det finns anledning förvänta bl. a. att ADB-tekniken skall utvecklas och på sikt ge möjlighet att förverkliga vad motionärerna åsyftar. Mot den bakgrunden och vad som i övrigt anförs av departementschefen finner vi i

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

utskottsmajoriteten inte skäl att tillstyrka de framförda kraven. Det finns anledning förmoda att frågan återkommer.

Reservationen 4 och motionen 841 aktualiserar frågan om en förbättrad förmedling för tjänstemän och akademiker. Den uttrycker också den meningen att AMS inte haft en tillfredsställande beredskap när det gäller tjänstemän och akademiker, och herr Winberg har också närmare utvecklat synpunkterna härpå. Jag kan, herr talman, med hänvisning till den interpellationsdebatt som förts tidigare i dag och till utskottsbetänkandet inskränka mig till att ge uttryck för utskottsmajoritetens uppfattning genom att yrka avslag på reservationen 4.

Till sist skall jag beröra reservationen 16, som bygger på motionen 354. Den tar upp frågan om näringshjälp till jordbrukare. Näringshjälpen har främst till syfte att hjälpa handikappade att försörja sig genom att starta eget företag. I undantagsfall -- om det finns synnerliga skäl, som det uttrycks i arbetsmarknadskungörelsen -- kan det ges till handikappad för ätgärder som skall säkra fortsatt drift med god lönsamhet.

Kungl. Maj:t har föreskrivit att denna undantagsvisa möjlighet till näringshjälp fr. o. m. innevarande budgetår inte skall gälla jordbrukare. Det är mot detta motionären och reservanterna vänder sig. Av motionen får man den uppfattningen att 25 000 jordbrukare, som är handikappade, fräntas möjligheten att få näringshjälp. Så är inte fallet.

Det gäller att hålla isär begreppen när det gäller dessa hjälpformer. Det kan för en företagare -- jordbrukare eller annan -- vara önskvärt att göra investeringar för att nå bättre lönsamhet eller i varje fall upprätthålla hittillsvarande lönsamhet. På jordbruksområdet har under åren 1971 och 1972 införts särskilda stödformer, det s. k. B-stödet i Norrland och vissa delar av Svealand och det s. k. mjölkstödet i övriga delar av landet.

När statsmakterna lagt fast en jordbrukspolitisk målsättning och dragit upp riktlinjerna för samhällets stöd för att förverkliga denna målsättning anser vi inom utskottsmajoriteten att man inte bör blanda ihop stödformerna med varandra, särskilt som de olika stödformerna ursprungligen kommit till för att man skall kunna lämna hjälp på områden där annan hjälp inte står att få. Näringshjälp kan efter särskild prövning utgå till sökande för att etablera kiosk, verkstadsrörelse och liknande.

Det kan väl inte vara reservanternas mening att AMS skulle ge näringshjälp till fortsatt drift av jordbruk som lantbruksnämnden från sina utgångspunkter inte kan bevilja B-stöd? När det gäller investeringsstöd -- det kan vara fråga om inköp av ytterligare åkerareal eller ombyggnad av en ekonomibygnad -- menar reservanterna att B-stödet och mjölkstödet i vissa fall är sämre än näringshjälp. Det kan vara fallet om investeringen är mycket liten.

En annan sak är att en jordbrukare lika väl som en annan företagare av medicinska skäl kan behöva hjälp för att anskaffa arbetsunderlättande anordningar på arbetsplatsen. Här har fr. o. m. innevarande budgetår öppnats möjligheter för företagare, liksom tidigare varit fallet för anställda, att få bidrag för det ändamålet. Detta bidrag är t. o. m. större än näringshjälpen -- det är 20 000 kronor i stället för 15 000 kronor. Det förutsättes, när det gäller jordbrukare, att stöd inte kan beviljas av lantbruksnämnd. Det är i och för sig naturligt, eftersom det skulle vara

svårt att dra bestämda gränser mellan rena investeringar för att öka företagets lönsamhet och arbetsunderlättande anordningar.

Vi i utskottsmajoriteten har uppfattningen att dessa frågor löses i konstruktivt samarbete mellan lantbruksnämnder och arbetsmarknadsmyndigheter. Jag vill erinra om att det förekommer ett etablerat samarbete mellan dessa myndigheter och att ärendena därigenom får en handläggning som kan anses fullt tillfredsställande från såväl social och företagsmässig som samhällelig synpunkt.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till inrikesutskottets betänkande nr 3 på samtliga punkter.

Herr WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johanssons i Simrishamn huvudsakliga argument i sakfrågan mot reservationen 4 var att han hänvisade till den interpellationsdebatt som förts tidigare i dag och som jag omnämnt i mitt anförande. Skall man dra några slutsatser av den interpellationsdebatten måste det enligt min mening vara att den talar för ett *bifall* till reservationen 4. Jag erinrar bara om -- för att nämna några siffror på detta område -- att vi haft en tiodubbling av antalet arbetslösa tjänstemän under en femårsperiod, att man i dag beräknar de arbetslösa ungdomarna på universitetsorterna till ungefär 6 000, att de som fortsätter sin akademiska utbildning av det skälet att de inte nu räknar med att få något arbete uppgår till ungefär 10 000. Och jag nämner ännu en gång den siffra som inrikesministern anförde i sitt interpellationssvar -- 26 000 arbetslösa tjänstemän.

Dessa siffror tycker jag i hög grad visar att åtgärder bör sättas in. Arbetsmarknadsorganisationen bör också vara så elastisk från en period till en annan att åtgärder kan vidtas just på de områden där de behövs. Statistiken visar att grupperna tjänstemän och akademiker just nu har behov av speciella åtgärder.

Herr NORDGRÉN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Simrishamn frågade vilken ställning de föreslagna referensgrupperna skulle ha. Helt naturligt skall de vara rådgivande. De bör vara sammansatta på samma sätt som arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna. Allt tyder på att om man får representanter från arbetsmarknadens parter i en sådan referensgrupp torde de -- med all aktning för de lokala kontorens erfarenhet och kontakter med arbetsmarknaden -- ha möjlighet att medverka till att lösa sysselsättningsproblemen och ge goda råd för att öka sysselsättningen på olika områden. De skall alltså, herr Johansson, vara rådgivande instanser, vilket vi anser vore av värde för sysselsättningen.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Simrishamn berörde reservationen 16 och menade i likhet med utskottet att genom B-stödet i Norrland och det begränsade B-stödet i södra Sverige kan jordbrukare få ett motsvarande stöd som det som erhålles genom näringshjälp. Jag betvivlar att så verkligen är förhållandet. Till B-stödet har knutits vissa produktionsvill-

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

kor. Så t. ex. utgår det begränsade B-stödet i södra Sverige endast till mjölkproducenter som producerar mer än 50 000 liter mjölk. Det är inte vilken handikappad person som helst som kan utföra ett sådant arbete! De som inte har mjölkproduktion i denna del av landet kan över huvud taget inte tillgodogöra sig B-stödet. Således faller det argument som utskottet anför. Vidare måste en rationaliseringsåtgärd inom B-stödets ram innebära en investering av minst 10 000 kronor, varav 25 procent utgår i statsbidrag. Tre fjärdedelar av investeringen måste sålunda betalas med lån eller egen insats.

En följd av dessa villkor blir, efter vad jag kan förstå, att åtskilliga jordbrukare utestängs från möjligheten till stöd. Näringshjälpen som kan utgå till andra svenska medborgare utgår inte till jordbrukare. Alltså är jordbrukargruppen diskriminerad i åtskilliga fall.

Jag hade tänkt fråga inrikesministern om han ville göra ett kategoriskt uttalande, att jordbrukargruppen inte skall diskrimineras i detta sammanhang. Jag vill ställa samma fråga till herr Johansson i Simrishamn. Jag hoppas att herr Johansson vill uttala att jordbrukarna inte får bli en diskriminerad grupp. B-stödet täcker inte de kategorier som kunnat få näringshjälp. Om det skall undvikas måste stödet till handikappåtgärder i framtiden kunna handläggas på ett helt annat sätt än hittills.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Nilsson i Tvärälund vill jag säga att det inte är fråga om att diskriminera kategorin jordbrukare. Vi har ändå i det här landet genom riksdagsbeslut fastställt en jordbrukspolitisk målsättning, nämligen att ge en tillfredsställande försörjning för jordbrukaren, och i konsekvens härmed har samhället ställt medel till förfogande. Det räcker att ange lantbruksnämnderna och rationaliseringskungörelsen. Vad vi inom utskottsmajoriteten menar är att om inte näringshjälp kan utgå efter de förutsättningar som ges där och det skulle innebära att man inte kan ge ett stöd för att förverkliga en jordbrukspolitisk målsättning, så får frågan prövas av lantbruksnämnden utifrån den utgångspunkten.

Näringshjälpen ges utifrån bl. a. arbetsmarknadsmässiga bedömningar, och det förekommer ett ingående och omfattande samarbete med berörda organ vid handläggningen av sådana ärenden. Det skulle inte vara förenligt med den jordbrukspolitiska målsättningen att ge det stödet på det sätt som motionärerna och reservanterna föreslår. De människor det här rör sig om kan ifrågakomma för näringshjälp till andra näringar, exempelvis, som jag nämnde, för att starta en kioskrörelse eller annan rörelse. Den frågan prövas då i den ordning som arbetsmarknadsmyndigheterna föreskriver.

Beträffande reservationen 2 har jag svårt att föreställa mig vad de här grupperna, som herr Nordgren talar om, skulle fylla för funktion. Det finns ju redan ett samarbete som täcker in detta fullt och väl. Om grupperna skulle bli av rådgivande karaktär, måste man väl ändå i författning ha deras arbetsuppgifter reglerade. Jag kan inte inse att de skulle betyda något mera positivt utöver vad vi har i dag. Det finns inget område som inte redan är intäckt.

För herr Winberg vill jag påpeka att tjänstemannagrupperna är föremål

för samma åtgärder som vilka andra grupper som helst på arbetsmarknaden. Det framgick, såvitt jag kan bedöma, också tydligt av den diskussion som fördes i dag i samband med besvarandet av interpellationerna. Där hänvisades till de åtgärder som hade vidtagits i sysselsättningsbefrämjande syfte för dessa grupper.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! I sitt betänkande nr 3 har inrikesutskottet behandlat fyra av mina under allmänna motionstiden inlämnade motioner. Två av dem rör arbetslösheten, och jag hade egentligen tänkt ta upp dem i debatten.

Jag har tidigare här i riksdagen deklarerat att jag anser sysselsättningsproblemet som den kanske allra största och viktigaste politiska frågan under det här årtiondet. Själv upplever jag arbetslösheten och den nerslitning av människan som den medför på alla plan som den tyngsta börda en politiker kan bära. Nu har emellertid redan så mycket sagts i dag om arbetslösheten, och jag har dessutom vid ett par tidigare tillfällen här i kammaren haft möjlighet att ta upp de här frågorna, så jag inskränker mig nu till att tala om min motion om näringshjälp till jordbrukare.

Vi är väl medvetna om att det finns tysta människor i vårt samhälle, människor som inte gör sin röst särskilt mycket hörd och som lever tillbakadraget, kanske ibland vid sidan av de stora sammanhangen. Det är småbrukarna, en del förnöjsamma med litet, en del resignerade. De har gjort sin samhällsinsats, tungt jordbruksarbete, som förstört ryggar och leder, och vem har tackat dem för det? Nej, i stället har man talat om deras improduktivitet och om att bortrationalisera dem såsom varande icke samhällsnyttiga.

Vilken skuld har inte samhället dragit på sig här? Och hur skall den skulden någon gång kunna betalas? För många småbrukare är det redan för sent.

Samhällets attityd i dag gentemot småbrukarna har förbättrats. Jordbrukets utredningsinstitut har emellertid lagt fram en undersökning, som visar att allvarliga sociala missförhållanden råder bland många jordbrukare, och det har jag tagit upp i min motion där jag har talat om de 25 000 jordbrukare -- alla under 67-årsåldern -- som anser sig ha handikapp av olika slag. Det innebär att nästan en femtedel av alla jordbrukare anser sig inte fullt arbetsföra. Det gäller -- för klarhetens skull -- deras subjektiva uppfattning av sin situation. Jag har inte som herr Johansson i Simrishamn har uppfattat det, sagt att dessa 25 000 människor fräntagits möjligheter till näringshjälp. Jag har bara konstaterat att samtidigt som undersökningar visar att människor upplever handikapp i denna omfattning gör man inskränkningar i deras möjligheter att få stöd.

I Färla kommun i mitt hemlän Gävleborg gjordes för några år sedan en intensivundersökning i samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen. Där redovisas en verklighet -- som jag själv sett och upplevt sanningen av -- och den verkligheten innebär att 35 procent av jordbrukarna och 38 procent av deras hustrur hade nedsatt arbetsförmåga. Andelen ej fullt

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

arbetsföra var störst i de äldsta åldersgrupperna. Ryggskador och ledbesvär var de vanligaste handikappen. Andelen inte fullt arbetsföra är betydligt större i Norrland än i övriga landet – 27 mot 17 procent. Det är främst de små mjölkproducenterna som anser sig handikappade.

Denna undersökning visar en markant ökning av människor som upplever sig som icke fullt arbetsföra jämfört med en 1966 företagen undersökning.

Det torde stå klart för alla att samhället har ansvar att stödja och hjälpa dessa jordbrukare. Statligt bidrag i form av näringshjälp som kan utgå till handikappade som inte kunnat få lämpligt arbete på den öppna marknaden har – som herr Johansson i Simrishamn påpekade -- tidigare utgått även till jordbrukare, men nu har man gjort inskränkningar som innebär att näringshjälp till fortsatt verksamhet som egen företagare inte får beviljas till jordbruksrörelse. Detta är sagt i regleringsbrev för budgetåret 1972/73.

Samtidigt som man alltså genom undersökning konstaterar att antalet handikappade inom jordbruket kraftigt ökar gör man begränsningar i jordbrukarnas möjligheter att få näringshjälp.

Nu säger utskottet att det finns möjligheter till rationaliseringsstöd. Detta är alltså en av motiveringarna till att man avskaffar näringshjälpen för jordbrukare. Men dessa stödformer är underkastade speciella regler. B-stödet utanför stödområdet är begränsat till enbart de företag som har mjölkproduktion.

Här gör man alltså inskränkningar i möjligheterna till näringshjälp -- säger att andra stödformer finns – men täcker inte in de fall där näringshjälp skulle kunna utgå med andra författningar. Vilket alltså innebär begränsade stödmöjligheter för jordbrukarna.

Vad gäller 60 § i arbetsmarknadskungörelsen om stöd för hjälpanordningar på arbetsplatsen som är betingade av sökandes handikapp kan föreskrifterna – som framhålls i reservationen -- innebära att jordbrukarnas hjälpbehov först prövas via rationaliseringsstödet, dvs. till större delen länefinansieras, medan andra företagargrupper får motsvarande stöd som bidrag som kan täcka hela kostnaden. Man säger både i utskottsbetänkandet och i reservationen 16 att det är respektive kan vara nödvändigt att samordna stödformer med likartad inriktning. Det kan väl accepteras, men enligt min uppfattning får man ändå inte blanda ihop sociala och jordbrukspolitiska bedömningar när man skall ge stöd. Och varför skall lantbruksnämnderna yttra sig om en jordbrukare behöver social hjälp? Det kan inte vara rimligt att man skall göra en jordbrukspolitisk bedömning innan man ger social hjälp åt en jordbrukare.

Herr Nilsson i Tvärälund ställde frågan om inte jordbrukarna blir diskriminerade på detta sätt. Det blir de utan tvivel. LRF har sagt om detta att man förutsätter att myndigheterna i första hand ser till möjligheterna att via näringshjälpen göra situationen lättare för den enskilda människan. Och det kan väl inte vara rimligt att lantbruksnämnderna skall ta över och ha något slags allmänt övergripande domsrätt över den socialt betingade näringshjälpen. Skulle lantbruksnämnderna göra det är det bara att konstatera att vissa grupper tar samhället ansvar för om de behöver socialt stöd, men för en annan grupp – dvs. jordbrukarna – gör

man det inte.

Den samordning av stödformerna som skett har som reservanterna säger lett till påtagliga nackdelar för jordbrukarna, och därför bör bestämmelserna ses över. Jag frågar mig varför det skall vara så att man gör åtskillnad mellan jordbrukare och andra yrkesutövare.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 16, som jag här talat om, och även till de övriga reservationer där centerrepresentanternas namn står antecknade.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte så mycket att tillägga; i mitt första anförande har jag klargjort de förhållanden som råder och de bestämmelser som gäller.

Men när fru Jonäng upplever det så att samhället stämplar jordbrukarna som mindervärdiga, så är detta fullständigt fel. Den gruppen är inte mera utsatt än andra grupper – den har precis samma möjligheter och omfattas av precis samma åtgärder som alla andra grupper i samhället. Och jag vill också säga att det finns utarbetade människor även inom andra yrkesområden än jordbruket, som har lika tunga och besvärliga arbeten.

Fru Jonäng frågar vidare varför lantbruksnämnderna skall yttra sig i de här frågorna. Ja, det är ju ändå på det sättet att lantbruksnämnderna är de regionala organen under lantbruksstyrelsen som enligt instruktionen har till uppgift att handlägga frågor rörande jordbrukspolitiken enligt beslut som fattats av riksdagen. Det gäller sammanläggning, rationalisering, låneansökningar o. d. Arbetsmarknadsverket, länsarbetsnämnderna och arbetsvården har sin speciella uppgift när det gäller handläggningen och prövningen av åtgärder till hjälp åt handikappade. Det är i detta sammanhang som det förekommer ett etablerat samarbete mellan lantbruksnämnd och länsarbetsnämnd. Kontaktmän finns nämligen utsedda mellan dessa organ som gör en ömsesidig bedömning.

Men, vad det här är fråga om är att vi har en jordbrukspolitik i detta land som riksdagen beslutat om och som har sina speciella förutsättningar. Jordbrukaren har precis lika stora möjligheter som alla andra att få sin sak prövad samt att erhålla bidrag o. d., och jag kan inte finna att det är diskriminerande.

16 miljoner kronor, vilket är anslaget till näringshjälp, skulle inte räcka långt här. Det behövs säkerligen ett hundratal miljoner kronor om man skall kunna klara detta för 25 000 jordbrukare.

Fru JONÄNG (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Simrishamn sade att det finns utarbetade människor också i andra yrken än i jordbruket, och det är jag fullt medveten om och har aldrig heller ifrågasatt. Men nu behandlar vi frågan om näringshjälp till jordbruket, och då får jag hålla mig till det.

När sedan herr Johansson försökte besvara frågan varför lantbruksnämnderna yttrar sig i sådana här fall, sade han, att de är regionala organ under lantbruksstyrelsen och yttrar sig när det gäller de jordbrukspolitiska frågorna. Men här gäller det näringshjälpen, dvs. det är fråga om

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

.....
*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

social hjälp. Varför skall lantbruksnämnderna yttra sig om behov av social hjälp? Om man är jordbrukare kan man möjligen få hjälp att starta en kioskrörelse, men man kan inte få hjälp att fortsätta med sitt jordbruk.

Det finns två paragrafer som är aktuella i detta sammanhang, nämligen 57 § och 60 § i arbetsmarknadskungörelsen. 60 § gäller för alla yrkesutövare, alltså även för jordbrukarna, men i 57 § är jordbrukarna undantagna. Den gäller alltså alla företagare utom jordbrukarna. Och dessa två paragrafer kan ju inte täcka in varandra, ty då skulle det bara ha behövts en paragraf. Det betyder att företagarna har möjligheter att få stöd enligt båda paragraferna, medan jordbrukarna bara har möjligheter att få stöd enligt den ena paragrafen.

I en skrivelse från departementet har man sagt att utgångspunkten för samhällets stödåtgärder åt handikappade skall vara den s. k. normaliseringsprincipen, dvs. att de handikappade inte skall särbehandlas i annan mån än som är nödvändigt med hänsyn till handikappets art. Det är en riktig inställning som jag helt biträder. Men i anslutning till det måste man framhålla att viss yrkestillhörighet verkligen inte heller får föranleda någon sådan särställning som här sker.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Med anledning av min motion 1973:58 ber jag att för kammaren få framföra de synpunkter som jag anfört i motionen, som gäller flyttningsbidrag till dem som arbetar i skyddade verkstäder.

Enligt Kungl. Maj:ts arbetsmarknadskungörelse 1972:300 utgår flyttningsbidrag till den som genom den offentliga arbetsförmedlingen får eller, i fall som i 34 §, söker arbetsanställning i öppna marknaden i annan ort där det är särskilt svårt att få arbetskraft i det yrke anställningen avser. De som har gått i tungt skogsarbete eller i andra slitsamma yrken och som inte orkar fortsätta där blir i regel placerade i skyddade verkstäder, i industriellt beredskapsarbete och i s. k. arkivarbete. Många av dessa människor måste pendla långa sträckor mellan hemmet och arbetsplatsen, och det blir i längden ganska tröttsamt. För att slippa resa så långt flyttar många till den ort där arbetet finns. De gör det även av den orsaken att de inte kan räkna med något arbete i framtiden på den ort där de tidigare varit verksamma. Många blir också kvar i de skyddade verkstäderna till dess de får pension.

Men enligt arbetsmarknadskungörelsen räknas inte dessa sysselsättningar som arbete i den öppna marknaden, och de har därför inga möjligheter att erhålla flyttningsbidrag. Däremot får den som söker anställning som föreståndare eller arbetsledare med mycket högre lön än de som arbetar inom den skyddade verkstaden och i industriellt beredskapsarbete flyttningsbidrag, om de kommer från annan ort. Detta anser jag rimma illa med arbetsmarknadspolitikerna i övrigt. Därför menar jag att flyttningsbidrag bör utgå även till dem som anvisas arbete i skyddad verkstad, industriellt beredskapsarbete och arkivarbete och att arbetsmarknadskungörelsen i detta avseende bör kompletteras med en bestämmelse som medger flyttningsbidrag även till denna grupp av arbetstagare. Jag har i min motion glömt de halvskyddade verkstäderna.

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Detta påpekar med all rätt inrikesutskottet. Jag anser naturligtvis att även de som arbetar i halvskyddade verkstäder bör kunna få flyttningsbidrag.

Utskottet har behandlat min motion mycket välvilligt och kan i princip instämma i motionens syfte. Det står i utskottets skrivning: "I betänkandet Skyddat arbete (SOU 1972:54), som utredningen rörande den skyddade sysselsättningen avgav i höstas, föreslås bl. a. att flyttningsbidrag liksom andra bidrag från arbetsmarknadsverket skall kunna ges dem som får anställning vid företag för skyddat arbete på samma sätt som vid anställning på öppna marknaden. Betänkandet har remissbehandlats. Utskottet förutsätter att det av motionärerna aktualiserade spörsmålet liksom frågan om flyttningsbidrag vid halvskyddad sysselsättning tas upp till bedömning i samband med den pågående beredningen av utredningens förslag."

Med hänsyn till den mycket positiva inställning som utskottet har hoppas jag att Kungl. Maj:t vid sin behandling av ärendet rättar till det jag här har påpekat. I förlitande på att regeringen kommer att göra detta – det är faktiskt angeläget att det rättas till – har jag inget särskilt yrkande med anledning av motionen.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! I motion 228 till årets riksdag har vänsterpartiet kommunisterna tagit upp frågan om ökat stöd till arbetsmarknadsutbildning. Vi har liksom tidigare ansett att de föreslagna utbildningsbidragen är otillräckliga.

I propositionen föreslås en höjning av bidragen som går ut på att grundbidraget höjs med 40 kronor i månaden. Det innebär att grundbidraget höjs för ogift person från 575 till 615 och för gift person från 625 till 665. Traktamentet för familjeförsörjare föreslås höjt till 375 kronor, vilket innebär en höjning med 25 kronor. Till annan person utgår för närvarande 200 kronor. Här föreslås också en höjning med 25 kronor. Till dem som saknar fast bostad utgår för närvarande 200 kronor per månad. Också denna ersättning föreslås nu höjd med 25 kronor.

De föreslagna höjningarna skall enligt utskottsmajoriteten täcka inträffade förändringar i levnadskostnader. Dessa föreslagna höjningar kommer inte ens att täcka den levnadskostnadsfördyring som inträtt under år 1972. Någon standardförbättring, som man talar om att övriga grupper i samhället skall erhålla, kan det naturligtvis inte bli tal om för dessa arbetargrupper. Vänsterpartiet kommunisterna har föreslagit att utbildningsbidraget skall utgå med ett grundbidrag på 740 kronor per månad för gift person och med 690 kronor för ogift. I likhet med arbetsmarknadsstyrelsen föreslår vi att traktamentet skall höjas till 450 kronor per månad. Det skulle sammanlagt innebära en kostnadsökning med totalt 22 miljoner kronor, och det sammanlagda beloppet skulle höjas till 1 188 miljoner kronor. Dessa 22 miljoner är naturligtvis en blygsam summa i förhållande till de totala belopp som skall utgå till arbetsmarknadsutbildningen.

Den i propositionen föreslagna höjningen till dem som tvingas in i arbetsmarknadsutbildningen uppgår till 6 à 6,5 procent. De människor det här är fråga om har redan under det gångna året fått vidkännas

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

levnadskostnadsfördyringar med 8 procent. Detta betyder att regeringen kalkylerat med en direkt standardsänkning för dessa personer.

Utskottsmajoriteten har stött denna linje. Hur stor standardsänkningen i verkligheten blir i det inflatoriska klimat vi nu lever i går naturligtvis inte att uttala sig om; det blir helt beroende av prisutvecklingen. Utskottsmajoriteten har – i år liksom tidigare – i sitt stöd för regeringsförslaget hänvisat till statsfinansiella skäl och föreslår att riksdagen skall avslå vänsterpartiet kommunisternas motionsyrkande.

Det är alltså frågan om en prioritering – men en mycket egendomlig sådan. När det gäller att till storkapitalet överlämna gåvor och subventioner – kamrat Lorentzon har tidigare i denna debatt redovisat detta, och jag behöver inte närmare gå in på dessa frågor – kan utskottsmajoriteten med varm hand tillstyrka mångmiljonbelopp. Då det gäller miljardrullningarna till militärapparaten är riksdagsmajoriteten inte heller ogin. Men då det gäller att åstadkomma något så när drägliga levnadsförhållanden för de grupper av människor det här gäller, då är man verkligen restriktiv.

Vi har också i vår motion tagit upp frågan om ett startbidrag vid inträde i arbetsmarknadsutbildning, och vi har föreslagit 1 500 kronor. Det har visat sig att stora ekonomiska svårigheter uppstår vid inträde i arbetsmarknadsutbildning i och med att bidragen utbetalas i efterskott. På denna punkt har utskottsmajoriteten avstyrkt yrkandet med hänvisning till att arbetsmarknadskungörelsens 26 § medger att utbildningsbidraget kan förskottas. Vidare hänvisar man till att enligt kungörelsens 27 § räntefritt lån kan erhållas när arbetsmarknadsutbildningen är avslutad. Sådant lån skall i princip återbetalas inom ett år. Vissa möjligheter finns att en förlängning av återbetalningstiden kan beviljas. Och lånen kan t. o. m. efterges om det finns särskilda skäl härför.

Utskottsmajoriteten anser med hänvisning till bestämmelserna i arbetsmarknadskungörelsen att vårt motionsyrkande på denna punkt i stort skulle vara tillgodosett. Så är dock inte fallet. Det är en väsentlig skillnad mellan att erhålla lån, som i de flesta fall måste betalas tillbaka, och att – som vänsterpartiet kommunisterna har föreslagit – erhålla ett startbidrag, som inte skall betalas tillbaka. Dessutom måste det vara en stor fördel för de människor som tvingas in i arbetsmarknadsutbildningen att slippa springa till olika instanser, ansöka om förskott och sedan avvakta om ansökan skall bli bifallen eller efter utbildningens slut anhålla om lån i någon form och sedan avvakta om lånet skall beviljas.

Vi har även i år gjort jämförelser med de socialbidrag som i Stockholm utgår till vad man kan kalla en normalfamilj och funnit att socialbidraget är väsentligt högre än arbetsmarknadsutbildningsbidraget. Beträffande grundbidraget uppgick skillnaden hösten 1970 till 200 kronor. Då hade man alltså såsom socialbidragshämtare 200 kronor mera. Hösten 1972 hade denna skillnad ökat till 275 kronor, således en realförsämring med 75 kronor per månad för den som genomgår arbetsmarknadsutbildning. Ett fortsatt sådant förfarande kan vi naturligtvis inte acceptera. Därför har vi för tredje året i rad upprepat våra krav.

Den låga ersättning som utgår vid arbetsmarknadsutbildning har också negativa konsekvenser på själva utbildningen. En person som skall

utbildas till annat arbete eller vidareutbildas måste för att kunna tillgodogöra sig utbildningen på ett tillfredsställande sätt ges sådana ekonomiska möjligheter att han eller hon befrias från svåra ekonomiska bekymmer, som ofta utgör ett allvarligt hinder.

Herr talman! Jag vill avsluta mitt anförande med att yrka bifall till reservationerna 7 och 14 till inrikesutskottets betänkande nr 3.

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! Ett mycket viktigt led i de arbetsmarknadspolitiska insatserna är utan tvekan den arbetsmarknadsutbildning som bedrivs av arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen. Denna utbildning har ökat mycket snabbt. Skolöverstyrelsen har nyligen presenterat en statistik för åren 1959/60 – 1971/72. Låt mig, herr talman, ta några siffror.

Antalet kursdeltagare i arbetsmarknadsutbildningen var exempelvis 1959/60 drygt 14 000 personer. 1965/66 hade antalet ökat till nära 46 000 personer. 1968/69 deltog ca 92 000 personer i arbetsmarknadsutbildning och 1971/72 ca 120 000 personer. Det har alltså varit en mycket stark stegring av antalet deltagare. Enligt statsverkspropositionen beräknas att ungefär 130 000 människor skall delta i omskolningsverksamhet under 1973/74 och att man därefter skall få en uppgång med ca 5 000 personer per år under de närmaste åren. Jag anser det vara en mycket oroande utveckling.

I årets finansplan står bl. a. följande:

”Ett centralt mål för regeringens politik är att höja sysselsättningen. Steg för steg har medlen härför byggts ut och effektiviserats. De samhälleliga strävandena kommer att underlättas av den förutsedda, fortsatta konjunkturuppgången. Det är dock inte möjligt att mera exakt förutse i vilken takt som konjunkturförbättringen resulterar i en minskning av arbetslösheten. Det kan dock redan nu noteras att omfattningen av varslade driftsinskränkningar och nedläggningar visat en klar tendens att sjunka. Främst till följd av det minskade bostadsbyggandet torde dock en nedgång av sysselsättningen inom byggnadsverksamheten äga rum även under 1973. Beredskapen mot arbetslösheten måste därför hållas på hög nivå trots den förbättring i konjunkturen som nu kan avläsas.” – Så långt finansplanen.

Jag tror att den bedömningen i finansplanen är realistisk. Jag delar därför uppfattningen att vi måste hålla en hög beredskap mot arbetslöshet. Frågan är dock hur mycket vi måste räkna med att satsa på arbetsmarknadsservice. Skall vi verkligen – mot bakgrund av en uppåtgående konjunktur – behöva räkna med att under nästa budgetår ha ca 130 000 människor i arbetsmarknadsutbildning?

För min del tycker jag att den målsättningen inte är speciellt ambitiös. Politiken måste ju ändå inriktas på att så få som möjligt går på omskolning och att så många som möjligt bereds arbete direkt i produktionen. Därigenom ökar vår ekonomiska tillväxt, kostnaderna för omskolningsverksamheten minskar och berörda människor får mer meningsfulla arbetsuppgifter.

Jag är helt på det klara med, herr talman, att jag här tar upp politiskt

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

ömtåliga frågor, men jag tror det är nödvändigt att någon gång ifrågasätta, om det är rimligt att år efter år öka omskolningsverksamheten i den utsträckning som gjorts och som arbetsmarknadsstyrelsens och skolöverstyrelsens prognoser visar för de närmaste åren.

Jag har i en motion till årets riksdag föreslagit att anslaget till arbetsmarknadsservice skall minskas med 52,7 miljoner kronor i förhållande till vad som föreslagits i statsverkspropositionen. Kvar står ändå ett så betydande belopp som drygt 1,1 miljarder, varav 750 miljoner till omskolningsverksamheten. Detta belopp bör mer än väl täcka kostnaderna för drygt 120 000 personer i arbetsmarknadsutbildning. Detta är i stort sett samma antal som under 1971/72, och det måste vara tillräckligt, även om exempelvis byggnadsverksamheten kommer att minska. Den minskningen torde mer än väl uppvägas av ökad aktivitet på andra områden.

Det föreligger, herr talman, ingen reservation som stöd för mitt motionskrav. Jag har därför inte något yrkande på den här punkten, men jag har ändå velat ta upp denna fråga. Vi klarar nämligen inte det är jag helt övertygad om, och där har jag stöd i tidningen Fackföreningsrörelsen – sysselsättningen genom en ständigt ökad omskolningsverksamhet. Arbetslöshetsproblemet måste i första hand lösas genom åtgärder som stimulerar produktionen, dvs. genom en annan ekonomisk politik och en annan näringspolitik.

Herr OLSSON i Asarum (s):

Herr talman! I inrikesutskottets betänkande nr 3 år 1973 behandlas bl. a. två motioner som tar upp den kommunala beredskapsplaneringen. Det är dels herr Hellströms motion, där han bl. a. vill att arbetsmarknadsmyndigheterna i samråd med kommunerna skall upprätta beredskapsplaner med beaktande av de behov som ungdomsarbetslösheten betingar, dels min egen motion, vari hemställs att arbetsmarknadsmyndigheterna ytterligare skall öka bidraget till kommunernas beredskapsplanering.

De sysselsättningsproblem som blivit följderna av den långa lågkonjunkturen har drabbat flera grupper av arbetstagare, men speciellt hårt har ungdomen drabbats.

Ett av många instrument för att skapa sysselsättning har varit beredskapsarbeten. Ser man på vad för slags beredskapsarbeten kommunerna har plockat fram, finner man en rik flora, men oftast är det traditionella arbeten, såsom exempelvis byggandet av reningsverk, vatten- och avloppsledningar, skogsröjning, restaurering av kulturbyggnader osv. En nyhet har under det senaste året kunnat avläsas; det har varit praktik för arbetslösa ungdomar hos föreningarna.

Beredskapsarbetena har betytt mycket för de traditionella grupperna. Det är jag den förste att understryka. AMS och kommunerna har all heder av de insatser som gjorts.

Men det finns ett par problem som jag vill trycka på, och som behandlas i de nämnda motionerna, dels möjligheterna att skaffa lämpliga beredskapsarbeten åt ungdomar, dels kommunernas möjligheter att upprätta beredskapsplaner. Båda problemen hör ihop och beror på kommunernas resurser.

Torsdagen den
15 mars 1973*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

När vi står inför det faktum att vi inte kan skaffa sysselsättning till de ungdomar som kommer ut på arbetsmarknaden, måste bland annat kommunerna stimuleras att kontinuerligt inventera och projektera arbeten som är lämpliga för ungdomar. Av stor betydelse i detta arbete är de bidrag som kommunerna kan få till projekteringskostnaderna. Det visar bl. a. utvecklingen det senaste året. Under budgetåret 1971/72 utnyttjades endast en ringa del av den anslagsram som fanns för projektering. Under innevarande budgetår kommer troligen inte anslagsramen att räcka till. Detta beror på bl. a. att bidragsprocenten till kommunerna höjts väsentligt.

Målet måste vara att kommunerna skall få resurser att hålla ett beredskapslager av projekt, som snabbt kan komma till användning. Med hög beredskap kan arbetsmarknadsmyndigheterna omedelbart få effekt av beslutade åtgärder. Kommunerna och samhället kan undvika felinvesteringar och andra problem, som eljest riskeras när beredskapsarbeten i all hast plockas fram och beslutas. Många kommuner har inte egna tekniska eller ekonomiska resurser för att kunna hålla önskvärd hög beredskap. Det är därför nödvändigt att arbetsmarknadsmyndigheterna ytterligare ökar bidraget till kommunernas beredskapsplanering.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan på alla punkter, men jag har velat understryka de problem som behandlas i motionerna, och jag hoppas att dessa kommer att beaktas av berörda myndigheter.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	145
Nej	—	137
Avstår	—	1

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	200
Nej	—	80
Avstår	—	2

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Eriksson i Arvika och Carlström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Eriksson i Arvika och Carlström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	235
Nej	—	46
Avstår	—	2

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Nordgren och Winberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Winberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 6 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Nordgren och Winberg.

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till arbetsmarknad m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Winberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	244
Nej	—	36
Avstår	—	2

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	145
Nej	—	137
Avstår	—	1

Punkterna 9 och 10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 11 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 145
Nej — 137
Avstår — 1

Punkterna 12 och 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärte votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkterna 12 och 13 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 269
Nej — 13
Avstår — 1

Punkten 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herrar Eriksson i Arvika och Carlström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 15

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 9 av herrar Eriksson i Arvika och Carlström samt 3:o) reservationen nr 10 av herr Hallgren, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Carlström begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Lorentzon begärte votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 15 antar reservationen nr 9 av herrar Eriksson i Arvika och Carlström röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 10 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 54
Nej — 18
Avstår — 211

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herrar Eriksson i Arvika och Carlström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 220
Nej — 60
Avstår — 4

Punkten 16

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herrar Eriksson i Arvika och Carlström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 18 och 19

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till arbets-
marknad m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 20 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 221
Nej — 59
Avstår — 2

Punkterna 21–33

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 34

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 34 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 270
Nej — 13
Avstår -- 1

Punkterna 35–38

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 39

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 39 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 146
Nej — 136
Avstår — 2

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag för varubi-
stånd till Bangla-
desh och Vietnam*

Punkterna 40–42

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 43

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 43 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 268
Nej — 13
Avstår — 3

Punkterna 44–52

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 2 Anslag för varubistånd till Bangladesh och Vietnam

Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 2 i anledning av motion om anslag för varubistånd till Bangladesh och Vietnam.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:1102 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) vari hemställts att riksdagen med förtur beslutade att på tilläggsstat för innevarande budgetår anslå 100 miljoner kronor för varubistånd, avsett främst för de omedelbara behoven av insatser i Bangladesh och Vietnam.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1102.

Reservation hade avgivits av herrar Dahlén (fp), Wirmark (fp) och Korpås (c) samt fru Nilsson i Kristianstad (c) som ansett att utskottet

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag för varubi-
stånd till Bangla-
desh och Vietnam*

bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1102 på tilläggsstat för innevarande budgetår skulle anslå 100 miljoner kronor för varubistånd, avsett främst för de omedelbara behoven av insatser i Bangladesh och Vietnam.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! I både Bangladesh och Vietnam finns enorma behov av biståndsinsatser. De hjälpinsatser vi hittills bundit oss för kommer inte att räcka. Vi vet också att i båda dessa länder har man behov av ett importstöd – ett stöd som till en väsentlig del kan ta formen av varubistånd.

Från folkpartiet och centerpartiet har därför föreslagits att riksdagen beslutar att på tilläggsstat för innevarande budgetår anslå 100 miljoner kronor för varubistånd, avsett främst för de omedelbara behoven av katastrofhjälpsinsatser och humanitära insatser i Bangladesh och Vietnam. En del av den lediga kapaciteten inom svensk industri skulle med vårt förslag kunna utnyttjas för angelägna ändamål med både ökat bistånd till u-länderna och ökad sysselsättning här hemma som följd.

När SIDA:s styrelse nyligen var i Bangladesh kunde vi konstatera att de omedelbara hjälpbehoven är mycket stora. På livsmedelssidan beräknades reserverna bara räcka några månader. Huvudanledningen är den extremt nederbördsfattiga monsunen. Under de avgörande månaderna juni–oktober i fjol var nederbörden 30, 40, 20, 43 respektive 67 procent lägre än genomsnittet för de senaste 30 åren. Man beräknade därför att monsunskörden blir 2 miljoner ton mindre än vad man ursprungligen hade väntat. Importbehovet av spannmål uppskattas till att vara lika stort 1973 som under 1972, dvs. 2,5 miljoner ton, och då vet vi att tillgången på världsmarknaden i dag är knappare än på mycket länge. Det hänger till stor del samman med Sovjetunionens stora uppköp. Dessutom har Indien, som förra året bidrog med 800 000 ton till Bangladesh, också drabbats av en dålig monsunskörd, vilket medfört att de indiska spannmålslagren sjunkit kraftigt. De dåliga skörderesultaten i Bangladesh kommer givetvis att inverka menligt på landets övriga utvecklingsansträngningar och medför inte minst att stora delar av transportapparaten kommer att belastas av livsmedelsimporten.

I den rapport som FN:s generalsekreterare i början på det här året lämnade till generalförsamlingen och säkerhetsrådet tecknas med skärpa Bangladeshs problem. Av den framgår t. ex. hur viktigt det är att öka stödet också på transportsektorn, att förbättra hamnarna, att lyfta bort de under kriget sänkta fartygen, att förbättra importmöjligheterna och kanske i synnerhet att säkerställa och förbättra de interna transporterna både till lands och till sjöss. Flottan av lätta transportfartyg och motorfordon behöver förstärkas. En verklig underhållsorganisation för transporterna behöver byggas upp.

Det framgår också att industrin har behov av utrustning, reservdelar och i vissa fall råmateriel för sin produktion, liksom att den viktiga jordbrukssektorn lider brist på pumpar och annan materiel för dammar och för den nödvändiga bevattningen. Gödningsmedel liksom service-

materiel behövs för att man skall kunna utnyttja den bördiga jorden för de nya högproducerande sädes- och rissorterna som kommit fram genom den gröna revolutionen.

FN:s generalsekreterare har också upprepade gånger vädjat om ett ökat stöd till Bangladesh. När man ser på hjälpstatistiken finner man ett gott utrymme för att höja de svenska insatserna. Vi svarar enligt de senaste siffrorna för ungefär 3 procent av den samlade internationella biståndsinsatsen i Bangladesh. Jugoslavien ligger t. ex. på 4 procent och Canada på gott och väl över 6 procent. Går man enbart till den bilaterala hjälpen svarar vi för 3 1/3 procent. Motsvarande siffra för Jugoslavien är 6 procent och för Canada över 8 procent. Men framför allt vet vi att de insatser vi har gjort i Bangladesh inte innebär någon höjning i förhållande till det bistånd som tidigare var planerat för Pakistan och som nästan uteslutande gick till Östpakistan. Den extraordinära situationen med de stora hjälpbehoven borde ha mötts med extraordinära insatser från svensk sida.

Vi föreslog förra året ett tilläggsanslag på 100 miljoner kronor för Bangladesh och förordar i år samma belopp i form av varubistånd till både Bangladesh och Vietnam. Inriktningen på varubistånd kan, som jag redan sagt, motiveras av de aktuella behoven. I det biståndsprogram som SIDA fastställt för Bangladesh uttalas också detta mycket klart: "Starka skäl talar för en fortsatt inriktning på återuppbyggnadsbistånd med koncentration på varustöd. Behovet av sådant bistånd är synnerligen stort och angeläget."

Det är också klart att nivån på det svenska biståndet hittills bestämts av den anslagsvolym som svenska regeringen fastställt. Man har alltså beslutat sig för vissa ramar och sedan sökt fylla de ramarna med lämpligt bistånd. Dessa ramar är alltså inte fastställda på grundval av något slags utvärdering av hjälpbehoven. Genom den reservation som folkpartiet och centerpartiets ledamöter i utrikesutskottet står bakom ges möjligheter för riksdagen att nu väsentligt öka denna volym. Därmed kan också en omedelbar planering göras för ytterligare insatser, och vi knappar därmed in på förberedelse- och planeringstiden, som alltid finns i biståndsarbetet, vare sig det rör katastrofbistånd, humanitär hjälp eller långsiktig återuppbyggnad.

Herr talman! Också i Vietnam vet vi att det behövs ytterligare svenska insatser. Både i Nordvietnam, där förödelsen är stor efter de massiva amerikanska bombningarna, och i Sydvietnam, där kriget härjat så länge, finns det nu mycket betydande omedelbara behov av insatser för flyktingar och för snabb humanitär hjälp. Sjukhus och bostadsområden behöver t. ex. byggas upp. Enkla, monterbara trähus är kanske ett av de viktigaste behoven i dag. Papper, textilier, byggnadsmateriel och utrustningsstöd, t. ex. mediciner och fordon, till sjukhus är några varusorter som med fördel kan ingå i ett svenskt varubistånd till Vietnam.

Varför skulle inte Sverige kunna göra en verkligt massiv insats i fråga om sjuk- och hälsovården, där det ingår sådana här leveranser av både mediciner och medicinsk utrustning för återuppbyggnad av dispensärer och sjukhus? Det skulle alltså bli en större insats än den nuvarande anslagsvolymen medger. Som vi har påpekat i vår motion måste Sverige,

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag för varubi-
stånd till Bangla-
desh och Vietnam*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag för varubi-
stånd till Bangla-
desh och Vietnam*

självfallet i samråd med vederbörande vietnamesiska parter, komma fram till vilka behov som bör täckas med svenskt varubistånd.

I utskottets betänkande erinrar man om de insatser i de här båda länderna som hittills beslutats liksom om att utrymme finns inom katastrofreserven för ytterligare insatser. Inför de behov som i dag kan konstateras är vi för vår del övertygade om att det kommer att bli trängsel om medlen i katastrofbiståndsreserven. Det är fara värt att om vi från svensk sida bestämmer våra insatser med utgångspunkt i det utrymme som den reserven kan erbjuda, så kommer vi att hamna på en lägre nivå än vad som vore sakligt motiverat. För övrigt måste ju alltid en viss reserv bevaras för nya, hastigt uppkommande katastrofsituationer.

Också det skälet talar i dag för att riksdagen genom ett anslag på 100 miljoner kronor på innevarande års tilläggsstat skapar ett större utrymme för snabba, vidgade insatser i Bangladesh och Vietnam liksom för det samlade biståndet till dessa både hårt drabbade länder.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KÖRPA (c):

Fru talman! När statsverkspropositionen skrevs, återstod ännu tragiska kapitel i Vietnamkriget, om vilkas innehåll och slut man inget visste. Man torde inte heller ha haft klart för sig omfattningen av den missväxt som Bangladesh förra året drabbades av – som herr Wirmark redan har nämnt – och som kom Förenta nationernas generalsekreterare att den 7 november 1972 vädja om spannmålsleveranser.

När motionen 1102 år 1973 skrevs, visste vi däremot att det gick att komma in med hjälp i Vietnam, i både Nord- och Sydvietnam. Behovet var enormt. Det visste vi förut. Nu blev det bekräftat. Motionen kom till med samma motiv som bar de två partierna, då de ställde sig bakom insamlingen till Bach Mai-sjukhuset.

Behovet i Bangladesh hade ytterligare bekräftats bl. a. genom generalsekreterare Waldheims vädjan den 5 januari, i vilken också FAO:s generalsekreterare instämde. Båda underströk att en insats måste göras omedelbart för att inte en tragedi skulle drabba det plågade folket. Motionen 1102 skall också ses som ett svar på denna vädjan.

Att motionen endast talar om varubistånd motiveras dels av hänsyn till vår egen avsättning och sysselsättning, dels till behovet av snabba köp och leveranser. Det bör inte hindra att en del av beloppet får utgå som kassabistånd. Det är uppenbart att i varje fall Bangladesh befinner sig i en betalningskris.

Utskottsmajoriteten accepterar motionens syfte men menar att det kan tillgodoses med medel som redan står till förfogande. Som herr Wirmark redan har understrukt är vi reseranter övertygade om att det nu snabbt måste göras så utomordentliga insatser i främst Vietnam och Bangladesh att för andra ändamål reserverade medel inte räcker till, om inte dessa andra ändamål i stället skall lida skada genom att planering och insatser där fördröjes.

Torsdagen den
15 mars 1973.

*Anslag för varubi-
stånd till Bangla-
desh och Vietnam*

I sin vädjan för Bangladesh den 5 januari underströk generalsekreterare Waldheim, att det var angeläget att Bangladeshs regering eller UNROD – Förenta nationernas hjälporganisation i Dacca – får klara besked om stödländernas åtaganden senast i mars. Endast då kan man organisera hjälpen så att den verkligen betyder något avgörande för att förhindra krisen. Oavsett hur det går i omröstningen i dag förutsätter jag, att regeringen tar emot denna vädjan om hjälp med samma allvar som ligger bakom dess tillkomst. Generalsekreteraren borde kunna glädjas med ett sådant besked, då han kommer hit i början av maj.

I mitten av april föreligger enligt Svensk spannmålshandel en ny beräkning av den svenska försörjningsbalansen på spannmål. Det är angeläget att våra biståndsorgan då förvissas sig om att det överskott som kan visa sig föreligger snabbt kommer de behövande till del.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr WERNER i Malmö (m):

Fru talman! Jag kunde nöja mig med att instämma med de båda tidigare talarna, men eftersom ingen moderat har undertecknat reservationen vill jag ändå tillfoga några ord.

Jag kan förstå min moderate kollega att han inte tycker att utskottsbetänkandet ger honom någon anledning att reservera sig. I betänkandet anförs att motionens syfte kan infrias med redan tillgängliga medel. Man kan kanske dock vara tveksam om detta med tanke på vad de båda tidigare talarna har sagt om de stora behov, som föreligger.

Den nya nationen Bangladesh har ju vuxit fram under ohyggliga prövningar, först den stora översvämningskatastrofen och sedan det fruktansvärda inbördeskriget. Många har varit tveksamma om regeringschefen shejk Mujibur Rahman skulle kunna bemästra läget, ge landet en ny konstitution och klara parlamentsvalet, som skedde den 7 mars. Allt detta har emellertid lyckats honom – han är ju också en fascinerande stark personlighet. Det har lyckats trots alla de svårigheter som hopat sig just under det senaste halvåret. Vi har redan hört talas om monsunregnen som uteblev. Vi känner till hungersnöden som har drabbat miljoner människor, och i hungerns spår har den smittkoppsepidemi kommit som redan skördat tusentals människoliv. Jag känner läget rätt väl, därför att Lutherska världsförbundet har ett stort rehabiliteringsprogram i gång i de norra provinserna Rangpur och Dinajpur.

Bangladesh är också ett intressant politiskt experiment i u-världen. Rahman har försökt införa demokrati efter västerländskt mönster – eller rättare sagt skandinaviskt mönster, för utrikesministern i Dacca meddelade i varje fall mig att man hade tagit intryck av den svenska grundlagberedningens betänkande när man utarbetade sin egen konstitution. Demokratiseringen är en unik giv i den underutvecklade världen, Det vore dystert om denne imponerande regeringschef och detta ambitiösa folk inte skulle lyckas utan skulle få uppleva att alla uppoffringar och prövningar varit förgäves.

Här finns möjligheter att hjälpa till med stora summor. Om man inte går över UNROD kan man stödja det rehabiliteringsprogram som Lutherska världsförbundet har på gång i de norra provinserna och där

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag för varubi-
stånd till Bangla-
desh och Vietnam*

man just behöver ett varubistånd, främst spannmål och gödningsmedel. Där finns en väl utbildad medarbetarstab av infödda biståndsarbetare, men den kan faktiskt bara utnyttjas till 50 procent i brist på medel. Även där har man alltså möjlighet att bistå.

I vad gäller Vietnam känner jag främst behoven i Sydvietnams många flyktingläger. Men där är behoven enorma – där finns läger om 40 000 människor. Här arbetar olika humanitära organisationer, och jag kan inte underlåta att föra på tal den mycket effektiva samarbetsorganisation som består av de kristna kyrkorna och de buddhistiska organisationerna, Joint Relief Committee, som har ett fint arbete just i flyktinglägren.

I fråga om Nordvietnam känner vi ju dess enorma behov genom kontinuerlig information som vi får.

Fru talman! Jag vill stödja reservationen trots att utskottsmajoriteten säger att dessa pengar finns i form av reserverade medel och katastroffond. Herr Wirmark har förklarat varför man inte lämpligen bör ta pengarna där. Men jag tror också att om man stödjer reservationen är det ett klart uttalande från vår sida att här behövs dessa 100 miljoner ytterligare. Det blir en beställning, och läget är sådant att en dylik insats tarvas.

Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Herr PALM (s):

Fru talman! Mittenpartiernas reservation, som behandlas i utrikesutskottets förevarande betänkande, är minst sagt summarisk. Detta gäller också om de inlägg som herr Wirmark och herr Korpås gjorde alldeles nyss från denna talarstol. Reservanterna vill att 100 miljoner kronor skall anslås på tilläggsstat för innevarande budgetår, att gälla varubiståndet till, som det har sagts, främst Bangladesh och Vietnam. Av reservationen får man inte veta mycket av motiveringarna härför, utan där hänvisar reservanterna till mittenpartiernas motion i ärendet.

Jag vill rikta kammarens uppmärksamhet på att utskottet har ägnat dessa frågor mycket stort intresse både i anslutning till behandlingen av propositionen och efter föredragning av ledande representanter för SIDA, bl. a. SIDA:s generaldirektör. Med hänsyn till de inlägg som gjorts här är det väl nödvändigt att säga några ord om vad som har utträttats på detta område och vad vi kan återfinna i utskottsmajoritetens skrivning.

När det gäller det svenska biståndet till Bangladesh under budgetåret 1971/72 uppgick det faktiskt till 105 miljoner kronor eller 22 procent av det bilaterala biståndsflödet. För nu pågående budgetår beräknas ett medelsbehov av 70 miljoner kronor. Till detta kommer sedan en del andra utbetalningar.

Planeringen för 1973/74 gäller ett belopp på 75 miljoner kronor, och utskottet säger i sin skrivning att den oroande försörjningssituation som förutses för 1973 kan aktualisera fortsatt svenskt stöd till detta program. I propositionen framhålls att en del av reserven för katastrofinsatser kan behöva tas i anspråk på grund av det dåliga skördeutfallet.

Så också några ord om insatserna beträffande Demokratiska Republiken Vietnam (DRV). Där föreslås i propositionen 190 miljoner kronor för 1972/73. Planeringen av det totala svenska biståndet budgetåren

1973/74 och 1974/75 för DRV anges i propositionens finansiella ramar till 100 respektive 130 miljoner kronor. I anslutning till behandlingen av motionen har utskottet fått uppgifter om att regeringen överväger att vidga dessa ramar på grund av de hänsynslösa bombningarna i Vietnam vid jultiden 1972.

Även beträffande biståndet till PRR i Sydvietnam har biståndet successivt byggts ut och ligger nu på en nivå av 13,5 miljoner kronor. Till detta kommer ytterligare anslag för enskilda organisationers humanitära insatser i Sydvietnam. Vi är naturligtvis mycket glada över den allmänna uppslutning som nu sker beträffande hjälpen till Vietnam. Det har inte alltid varit lika självklart i alla kretsar att så aktivt delta i de aktionerna.

I propositionen talas vidare om att medel för ytterligare insatser beräknats under katastrofreserven, och utskottet erinrar om de mycket stora hjälpinsatser som har inletts och som aviserats av såväl Sovjet som USA.

När vi behandlat motionen har utskottets ledamöter också fått upplysningen att det finns utrymme för ytterligare insatser av humanitär karaktär i Bangladesh och Vietnam. Utskottet uttrycker det så här – och det vill jag understryka: ”Inom ramen för det bistånd som redan planerats för innevarande budgetår finns dessutom betydande reservationer som inte torde kunna utnyttjas under budgetåret.” Detta är bekräftat, och därför är mittenpartiernas reservation – som innebär att anslaget skall gälla innevarande budgetår – förbryllande, för att inte säga nästan obegriplig. Vi vet att man har betydande reservationer och att det tar tid att disponera de pengar som redan har anslagits.

Det är mot den bakgrunden som de svenska biståndsmyndigheterna håller fortlöpande kontakter med bl. a. dessa länder, och sedan betänkan- det skrevs har vi fått upplysning om att förhandlingar planeras att hållas redan i vår mellan svenska biståndsmyndigheter och representanter för Bangladesh och Vietnam i dessa frågor. Det är väl rimligt att först avvakta dessa, innan ytterligare medel utöver dem som inte tagits i anspråk beslutas av riksdagen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill upprepa att våra insatser för Bangladesh inte har varit speciellt stora. Jag gjorde en jämförelse och angav jämförelsesiffror för t. ex. Jugoslaviens och Canadas insatser, som hittills varit större. Vår anslagsvolym har per år ungefär motsvarat den tidigare planerade normala hjälpen till Östpakistan, och den volymen har inte varit fastställd genom något slags värdering av behoven. Behoven i Bangladesh är stora – det har alla talare här varit eniga om. Andra hjälparnationer kommer i år att få dra in på sin hjälp; det gäller Indien, som har egna problem, och det gäller USA, som inte kommer att kunna hålla samma höga nivå som tidigare. Det ger oss anledning att snabbt söka öka våra insatser.

Herr Palm för ett märkligt resonemang, som också återkommer i utskottets skrivning. Man hänvisar till de reservationer som finns. Men för de medel som vi nu har tillgängliga för dessa båda länder har vi ju avtalat insatser, och även om det finns vissa reservationer kan man inte använda

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag för varubi-
stånd till Bangla-
desh och Vietnam*

de pengarna för andra och nya insatser. För Bangladesh kommer utbetalningarna dessutom – det meddelar de ansvariga på SIDA – i år ungefär motsvara den planerade nivån. Därutöver finns en kredit, ett slags förskottskredit för ett IDA-projekt som vi ställt till Bangladeshs förfogande, men de pengarna skall Bangladesh enligt det ursprungligen ingångna avtalet betala tillbaka under detta år, senast den 1 maj 1973. Hur man skulle kunna använda dem för nya ändamål är mycket svårt att förstå.

Nej, fru talman, vill man öka de omedelbara insatserna i Bangladesh och Vietnam – och inte heller i fråga om Vietnam är det någon som bestrider de väldiga hjälpbehoven – får man gå den väg vi i mitten anvisat till ett omedelbart beslut, en väg som också kan bidra till att gagna vår egen sysselsättning. Det är bättre det, fru talman, än att, som herr Palm föreslår, avvakta.

Herr PALM (s) kort genmäle:

Fru talman! Herr Wirmark tillhör SIDA:s styrelse. Herr Wirmark borde därför rimligtvis ha närmare än de allra flesta av oss här i kammaren till att skaffa sig upplysningar om hur det ligger till med reservationerna. Men eftersom han inte sagt ett ord om dem här och eftersom de bara behandlats i förbigående kan jag nämna att jag själv i dag tagit kontakt med SIDA för att höra hur stora reservationerna är.

Man upplyser att det finansiella läget är mycket gott. Problemen ligger på ett annat plan. De gäller möjligheterna att använda dessa pengar på vettigaste möjliga sätt. Man säger att det finns betydande reservationer i dag, och SIDA:s ledning räknar med att man totalt har 100 miljoner kronor som inte kunnat tas i anspråk. Man anser att detta är naturligt med hänsyn till den verksamhet som skall bedrivas. Men i dagens läge gäller det inte att få fram mera pengar utan frågan är hur man skall disponera de pengar man redan har. Mot den bakgrunden får vi avvakta de kontakter som regering och biståndsorgan har med regimerna i Vietnam och Bangladesh.

Eftersom herr Wirmark är så aktiv på detta område och som styrelseledamot nära knuten till SIDA:s verksamhet hade det varit rimligt att han sagt ett par ord om hurdant läget egentligen är. Enligt de uppgifter jag har fått i dag är detta ju ingen penningfråga, utan problemet ligger uppenbarligen på ett helt annat plan.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Fru talman! I min senaste replik var jag ju inne på reservationerna. Huvudfrågan kvarstår där. Även om det finns reservationer – vilka mest gäller Vietnam – så har våra representanter när de åkt till Hanoi gjort upp med Hanoi om vad de pengarna skall användas till. Vill utrikesutskottet nu plötsligt använda samma pengar till andra och nya ändamål? Jag förstår inte logiken i det resonemanget.

Palm använder ju reservationerna som ett argument mot vårt krav på nya medel för varubistånd. När man använder ett sådant argument måste man väl anse att samma pengar skall kunna användas för andra och nya ändamål. Självklart är det inte möjligt.

Herr PALM (s) kort genmäle:

Fru talman! Vi hade en mycket lång frågestund i utskottet med de experter som sysslar med detta, där herr Wirmark själv deltog. Man blir inte särskilt övertygad om styrkan i den motion som de två mittenpartiledarna signerat. Ni säger i motionen att anslaget skall avse innevarande budgetår. Det är ju bara tre månader kvar av det budgetåret, och mot bakgrunden av det läge vi har med dessa stora reservationer blir motionen ganska obegriplig. Dessutom har riksdagen givit regeringen bemyndigande att i vissa speciella situationer anslå medel som senare kan tas i anspråk.

Fru andre vice talmannen anmälde att herr Wirmark anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr TAKMAN (vpk):

Fru talman! Jag vet att herr Wirmark inte överdrivit situationen och utsikterna i Bangladesh. När jag var där i januari var förhållandena självfallet mycket besvärliga. Jag skall inte här analysera den aktuella situationen eller dess ohyggligt tragiska bakgrund som vi här i kammaren diskuterade vid flera tillfällen 1971. I dessa debatter rådde en glädjande enighet om hjälpbehovet och om det berättigade i det östbengaliska folkets frihetskamp som ju slutade med seger.

Nu har situationen i Bangladesh blivit kritisk på grund av torkan och den ferslagna skörden. Såvitt jag kan förstå är det korrekt som har sagts här, att man kan befara hungersnöd om inte landet snart får 2,5 miljoner ton vete och ris. Dessutom har jag från Dacca fått uppgift om att det krävs 150 000 å 170 000 ton matolja och 70 000 ton socker.

Vad Vietnam beträffar behöver jag i detta sammanhang inte säga någonting om de obegränsade behoven efter det angreppskrig som man hoppas slutade i och med fredsfördraget den 27 januari. Vi har ju mycket snart en utrikesdebatt, och vi får även andra tillfällen att diskutera förhållandena i Vietnam än just i samband med behandlingen av denna motion. Hjälpbehoven i DRV och de befriade områdena av Sydvietnam, Laos och Kambodja är självfallet helt obegränsade.

Jag är överraskad över att utrikesutskottet har brutit ut just den här motionen för behandling i dag. Jag anser att det hade varit lämpligt att man i ett sammanhang hade behandlat även andra frågor som hör samman med detta, bl. a. den motion från vänsterpartiet kommunisterna där vi begärt 300 miljoner kronor till Demokratiska republiken Vietnam och 150 miljoner till republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering. När den motionen kommer upp till behandling hoppas jag att vi kan diskutera dessa frågor mera utförligt.

Som det nu är instämmer jag för vpk-gruppens del i herr Pålms yrkande om bifall till utskottets hemställan. Jag kan inte se att ett bifall till reservationen skulle ge mera bistånd till dessa två länder. De bidrag som nu ges är utan tvivel för små, men i utskottets bestämda uttryck om fortsatt stöd, reserv för katastrofinsatser, möjlighet att vidga ramarna osv. finns dock täckning, tycker jag, för minst så mycket extra bistånd som motsvarar vad herr Wirmark tidigare talade om.

Utskottets betänkande – herr Palm har redogjort närmare för det –

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

slutar med följande mening: "Ett anslag på tilläggsstat ter sig därför inte motiverat, då motionens syfte kan tillgodoses med de medel, som redan står till förfogande."

Jag skall inte nu gå närmare in på våra krav om kraftigt ökat bistånd. Jag ville bara motivera varför vpk-gruppen i denna situation stöder utskottet.

Herr WIRMARK (fp):

Fru talman! Herr Takman säger att biståndsbehoven både i Bangladesh och i Vietnam är mycket stora och att våra insatser snabbt behöver öka. Ändå biträder han majoritetens förslag, som innehåller fromma ord men inte ger några nya pengar. Herr Takman såg ingen skillnad mellan förslagen, men skillnaden är mycket klar – den är 100 miljoner kronor.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Dahln m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirmark begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill, att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Dahln m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirmark begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	179
Nej	–	96
Avstår	--	5

§ 3 Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 5 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser anslag för budgetåret 1973/74 till gymnasiala skolor m. m. jämte motioner.

Fru ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1

Vissa gemensamma frågor

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:1 bilaga 10 under rubriken Vissa gemensamma frågor (s. 177–191) i utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden behandlat vissa skolfrågor av allmän karaktär.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:700 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avsåg hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om åtgärder syftande till att trygga enskilda skolors fortsatta existens och utvecklingsmöjligheter samt

1973:1306 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställdes

1. att riksdagen som sin mening uttalade, att utbildningspolitiken skulle främja målmäns frihet att välja andra skolor för sina barn än dem som drevs av stat och kommun och som uppfyllde de allmänna krav som fastställts av myndigheterna,

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag om sådana regler för stats- och kommunbidrag till driften av grundskola, gymnasieskola och enskild yrkesskola att bidraget skulle kunna utgå utan villkor om visst huvudmannaskap.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:700 och 1973:1306, den förstnämnda i vad den avsåg skolor med annan huvudman än stat och kommun.

Reservation hade avgivits

A. beträffande bidrag till driften av skola med annan huvudman än stat och kommun av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:700 i vad den avsåg skolor med annan huvudman än stat och kommun samt motionen 1973:1306 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna att utredningen om skolan, staten och kommunerna borde få tilläggsdirektiv i enlighet med vad reservanterna förordat.

Punkten 2

Bidrag till driften av gymnasieskolor

Kungl. Maj:t hade under punkten D 15 (s. 243–264) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om statsbidrag till skogsbrukets yrkesutbildning i enlighet med vad som förordats i propositionen 1973:1,

2. till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 382 000 000 kronor.

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:702 av herr Fällidin m. fl. (c) i vad avsåg hemställan att för stödundervisning av invandrare i gymnasieskolan skulle anvisas 3 000 000 kronor och att riksdagen därmed till Bidrag till driften av gymnasieskolor skulle anvisa ett förslagsanslag av 1 385 000 000 kronor,

1973:1265 av herr Elmstedt m. fl. (c),

1973:1294 av herrar Mattsson i Lane-Herrestad (c) och Larsson i Staffanstorp (c),

1973:1297 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att skolöverstyrelsen fick bemyndigande att föranstalta om planering av en variant för utbildning av vårdpersonal för utvecklingsstörda vuxna på vårdlinjen,

1973:1310 av herr Olsson i Stockholm m. fl. (vpk) i vad avsåg hemställan att riksdagen till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1973/74 skulle anvisa ett med 3 000 000 kronor till 1 385 000 000 kronor förhöjt förslagsanslag samt

1973:1321 av herrar Stålhammar (fp) och Olsson i Kil (fp) vari hemställdes att riksdagen beslutade att begära hos Kungl. Maj:t att samtliga linjer vid den gymnasiala utbildningen för gravt hörselskadade förlängdes med ett läsår.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om statsbidrag till skogsbrukets yrkesutbildning i enlighet med vad som förordats i propositionen 1973:1,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1265,

3. att riksdagen beträffande viss kapacitetsökning skulle avslå motionen 1973:1294 i denna del,

4. att riksdagen beträffande värdering av viss praktik skulle avslå motionen 1973:1294 i denna del,

5. att riksdagen beträffande anordnande av stödundervisning för invandrarelever i gymnasieskolan skulle avslå motionerna 1973:702 och 1973:1310 i denna del,

6. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:1 och med avslag på motionerna 1973:702 och 1973:1310 i denna del till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 1 382 000 000 kronor,

7. att riksdagen med bifall till motionen 1973:1297 beslutade att skolöverstyrelsen skulle erhålla begärt bemyndigande beträffande utbildning av personal för vården av psykiskt utvecklingsstörda,

8. att riksdagen i anledning av motionen 1973:1321 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om gymnasial utbildning i Örebro för gravt hörselskadade.

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Reservation hade avgivits

B. beträffande stödundervisning för invandrarelever i gymnasieskolan av herrar Elmstedt (c), Johansson i Skärstad (c), Berndtson i Linköping (vpk) och herr Karlsson i Mariefred (c) som ansett

dels att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen beträffande anordnande av stödundervisning för invandrarelever i gymnasieskolan skulle bifalla motionerna 1973:702 och 1973:1310 i denna del,

dels att utskottet under 6 vid bifall till yrkandet beträffande hemställan under 5 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen 1973:1 och med bifall till motionerna 1973:702 och 1973:1310 i denna del till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 1 385 000 000 kronor.

Punkten 6

Bidrag till driften av vissa privatskolor

Kungl. Maj:t hade under punkten D 27 (s. 281–283) föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av vissa privatskolor för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 14 983 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:466 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen skulle besluta höja bidraget till Restenässkolan från 6:50 kronor per elev och dag av läsåret till 8 kronor,

1973:1295 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. (c, s, fp) vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att bidraget till Restenässkolan skulle utgå med 8 kronor per elev och dag fr. o. m. läsåret 1973/74,

2. anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 160 000 kronor förhöjt förslagsanslag till Bidrag till driften av vissa privatskolor om 15 143 000 kronor samt

1973:1336 av herr Wikström (fp) vari hemställts

1. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna att beslut om indragning av statsbidraget till någon av de skolor som fick bidrag enligt kungörelsen (1964:137) om statsbidrag till vissa privatskolor inte borde fattas förrän frågan i det enskilda fallet underställts riksdagen,

2. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande statsbidragsgivningen till Höglandsskolan och Ahlströmska skolan.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande prövning av frågan om fortsatt statsbidrag till privatskola skulle avslå motionen 1973:1336 i denna del,

2. att riksdagen beträffande fortsatt statsbidragsgivning till Höglandsskolan och Ahlströmska skolan skulle avslå motionen 1973:1336 i denna del,

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

3. att riksdagen beträffande statsbidrag till Restenässkolan med bifall till motionerna 1973:466 och 1973:1295 i denna del beslutade att statsbidrag skulle utgå med 8 kronor per elev och dag av läsåret,

4. att riksdagen i anledning av propositionen 1973:1 och med bifall till motionerna 1973:466 och 1973:1295 i denna del till Bidrag till driften av vissa privatskolor för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 15 143 000 kronor.

Reservation hade avgivits

C. beträffande riksdagens prövning av frågan om fortsatt statsbidrag till vissa privatskolor av herrar Wikström (fp), Nordstrandh (m), Elmstedt (c) och Johansson i Skärstad (c), fru Sundberg (m) samt herrar Stålhammar (fp) och Karlsson i Mariefred (c) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen beträffande fortsatt bidrag enligt kungörelsen 1964:137 om statsbidrag till vissa privatskolor med avslag på propositionen 1973:1 och med bifall till motionen 1973:1336 i denna del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna att beslut om indragning av enligt nämnda kungörelse utgående statsbidrag inte borde fattas förrän frågan i det enskilda fallet underställts riksdagen.

Punkten 7

Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning

Kungl. Maj:t hade under punkten D 28 (s. 283–286) föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 22 891 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:917 av herr Nordstrandh m. fl. (m, c, fp) vari hemställdes till riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle uttala att statsbidrag borde utgå till Filip Holmqvists handelsinstitut i Göteborg även efter den 1 juli 1974,

1973:1305 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening gav till känna att avvecklingen av statsbidrag till enskilda yrkesskolor, när sådan aktualiserades, skulle ske i samförstånd med respektive skolors huvudmän och på sådant sätt att man icke utsatte lärare, elever och andra berörda för tidspress.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen till Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 22 891 000 kronor,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1305,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:917.

Reservationer hade avgivits

D. 1. beträffande tidpunkten för avvecklingen av statsbidrag till vissa enskilda yrkesskolor av herrar Wikström (fp), Nordstrandh (m), Elmstedt

(c) och Johansson i Skärstad (c), fru Sundberg (m) samt herrar Stålhammar (fp) och Karlsson i Mariefred (c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:1305 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført om tidpunkten för avveckling av statsbidrag till vissa enskilda yrkesskolor,

D. 2. beträffande fortsatt statsbidrag till Filip Holmqvists handelsinstitut i Göteborg och Bar-Lock-institutet i Stockholm av herrar Wikström (fp), Nordstrandh (m), Elmstedt (c) och Johansson i Skärstad (c), fru Sundberg (m) samt herrar Stålhammar (fp) och Karlsson i Mariefred (c) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna i anledning av motionen 1973:917 anført om statsbidragsgivning efter den 30 juni 1974 till Filip Holmqvists handelsinstitut och Bar-Lock-institutet.

Herr utbildningsministern CARLSSON, som meddelat att han i samband med behandlingen av detta ärende ämnade besvara herr Nordstrandhs (m) den 7 februari framställda interpellation, nr 36, angående förekomsten av privatskolor och enskilda yrkesskolor, erhöll ordet och anförde:

Fru talman! Herr Nordstrandh har frågat mig, om jag vill i samband med riksdagens behandling av Kungl. Maj:ts anslagsframställning rörande bidrag till driften av dels vissa privatskolor, dels enskild yrkesutbildning delge kammaren min principiella syn på och värdering av förekomsten av de ifrågavarande skolorna.

I propositionen 1969:1 (bil. 10 s. 236 och 246) redovisades den principiella inställningen till frågan om statsbidrag till privatskolor och enskilda yrkesskolor. Föredragande statsrådet uttalade därvid bl. a. följande angående de privata skolornas funktion i vårt skolsystem:

”Den allmänna utgångspunkten utifrån vilken den antydda huvudfrågan bör övervägas är, såvitt gäller alla nyss berörda typer av skolor, att samhället dvs. stat och kommuner påtagit sig ett i princip helt och fullt ansvar för skolväsendet i vårt land, oavsett utbildningsstadium och oavsett utbildningsinriktning. Det samhällseliga utbildningsväsendet byggs upp med sikte på att kvantitativt och kvalitativt svara mot de anspråk som inom ramen för den utbildningspolitiska allmänna målsättningen kan ställas såväl från de utbildningssökandes som, främst i vad gäller högre utbildningsstadier, arbetsmarknadens sida. Planeringen av utbildningsväsendet sker dessutom under beaktande av kravet på hushållning med resurserna. Mot denna bakgrund synes statsbidrag till en vid sidan av den samhällseliga utbildningsorganisationen etablerad enskild utbildning förut-sätta särskilda motiv.”

I fortsättningen crinrades bl. a. om att det behov av komplement till de kommunala skolornas kapacitet som de enskilda externatskolorna i bl. a. Stockholm tidigare kunde sägas ha fyllt inte förelåg framdeles. Härtill kom, betonade föredraganden, risken för en ensidig rekrytering till de enskilda skolorna vad avser elevernas sociala rekrytering. Någon

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Ang. förekomsten av privatskolor och enskilda yrkesskolor

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Ang. förekomsten av privatskolor och enskilda yrkesskolor

erinran mot det redovisade resonemanget gjordes ej av statsutskottet (SU 1970:35).

Inom Stockholms kommun föreligger för närvarande förslag om dels kommunalisering av ett par privata externatskolor, dels avveckling av kommunalt bidrag till vissa andra privatskolor. Jag har i propositionen 1973:1 (bil. 10 s. 282) förklarat mig avse att senare föreslå Kungl. Maj:t att statsbidrag inte skall utgå till sådan skola, om avveckling av det kommunala bidraget äger rum.

I fråga om bedömningen av internatskolorna framhölls i propositionen 1969:1 att bedömningen huvudsakligen avsåg frågan hur man på bästa sättet skulle tillgodose behovet av inackordering och undervisning för utlandssvenska elever och elever i behov av miljöbyte. Genom beslut vid 1970 års riksdag (proposition 1970:53, SU 1970:134, rskr 1970:297) har riksinternatskolor med syfte att tillgodose just dessa elevgruppers behov upprättats. Frågan om s. k. rikselevhem är föremål för fortsatta överväganden.

I fråga om de enskilda yrkesskolorna betonades i propositionen 1969:1 att för vissa av dessa skolor torde gälla att utbildningsbehovet lika väl skulle kunna tillgodoses inom det allmänna skolväsendet. Statsutskottet uttryckte samma uppfattning (SU 1969:35). Skolöverstyrelsen har därför på Kungl. Maj:ts uppdrag utrett frågan om fortsatt statsbidragsgivning till de enskilda yrkesskolorna. Resultatet av utredningen liksom mina ställningstaganden redovisas i propositionen 1973:1 (bil. 10 s. 285). För flertalet av de skolor som nu får bidrag från anslaget Bidrag till driften av enskild yrkesutbildning förutsattes i förslaget ingen ändring i statsbidragsvillkoren. Detta gäller bl. a. om företagsskolor och olika specialskolor.

Statsmakternas principiella inställning till här aktuella skolor, som således redovisades år 1969 och till vilken jag givetvis ansluter mig, har legat till grund för det fortsatta handlandet. Jag vill understryka att det för mig har varit angeläget att se till att de skolor för vilka en avveckling av statsbidraget förutsatts i god tid får besked härom.

Herr NORDSTRANDH (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min interpellation angående utbildningsministerns principiella syn på och värdering av enskilda skolor.

Utbildningsministern ansluter sig till regeringens principdeklaration i statsverkspropositionen 1969. Något annat hade jag heller knappast väntat. Vidare säger utbildningsministern att den inställning som framkom i deklarationen legat till grund för hans fortsatta handlande med de enskilda skolorna, men han säger inte, vilket han kanske bort, att det är hans tolkning — jag understryker detta — av uttalandet som blivit vägledande för det fortsatta praktiska handlandet från statens sida med de enskilda skolorna i riktning mot ett mer och mer monolitiskt skolsystem. Avvecklingen av statsbidrag till enskilda skolor pågår för fullt trots att flera är emot att läggas ned; och när kommunen i huvudstaden i sitt ovisa nit vill dra in det kommunala bidraget, ansluter sig utbildningsministern omedelbart med en indragning också av statsbidraget.

Torsdagen den
15 mars 1973*Anslag till gymnasiala skolor m. m.**Ang. förekomsten av privatskolor och enskilda yrkes-skolor*

Kärnpunkten för olika tolkningar är vad man avser med de särskilda motiv som skall berättiga enskilda skolor vid sidan av den väldiga samhälleliga utbildningsorganisationen. Närmast har man en känsla av att utbildningsministern knappast kan finna några särskilda motiv och han snabbar alltså på avvecklingen av enskilda skolor. Det högsta han egentligen kan sträcka sig till – se slutet av interpellationssvaret – är att han finner det angeläget att de skolor han tänker strypa skall bli underrättade om sin hädanfärd i god tid.

Inte ens detta tycker jag att utbildningsministern alltid har hållit. Det gäller t. ex. de enskilda yrkesskolor som just nu skall läggas ned. Skolorna planerar omställning och avveckling på längre tidsperspektiv än ett år eller så i taget. Den bör inte ske under tidspress.

Att samhället, dvs. stat och kommun, skall ha det yttersta ansvaret för skolväsendet i vårt land – som alltså uttalades i statsverkspropositionen bil. 10 1969 utan erinran från dåvarande statsutskottet och nu fått anslutning från utbildningsministern – torde flertalet medborgare inte ha något att invända mot.

Men det är en sak. En annan är att skolväsendet i sin helhet nödvändigtvis skall ha kommunen som huvudman och inte ens till någon del får drivas av annan huvudman, exempelvis enskild sådan.

Vad samhället som ytterst ansvarigt för skolväsendet har att se till är enligt min uppfattning att all ungdom får utbildning och att denna utbildning uppfyller av samhället uppställda normer, dvs. svarar mot – för att använda formuleringen i statsverkspropositionen 1969 – de anspråk som inom ramen för den utbildningspolitiska allmänna målsättningen kan ställas från såväl de utbildningssökandes som arbetsmarknadens sida under beaktande av kravet på hushållning med resurserna.

Detta samhällets ansvar fullgörs genom att samhället fastställer skollag, skolstadga och läroplaner och ser till att dessa efterlevs. Det behöver däremot inte innebära självklart att ansvaret för utbildningsområdet också innefattar att stat och kommun skall *driva* samtliga skolor och undervisningsanstalter. Den uppgiften kan delegeras till andra huvudmän, under förutsättning att dessa efterlever de allmänna bestämmelser och regler för undervisningsväsendet som samhället uppställt.

En sådan syn på huvudmannskapet står i samklang med de internationella konventioner till vilka vårt land förpliktat sig och innebär ett respekterande av föräldrars och elevers frihet att i någon mån kunna välja skola.

I ett demokratiskt samhälle utgör valfriheten, om också en begränsad sådan, en av de grundläggande principerna. Kan man säga emot att detta skall gälla också på undervisningens och utbildningens område?

I uttalandet 1969 angående de privata skolornas funktion i vårt skolsystem utgår föredragande statsrådet från att det vid sidan om skolor drivna med stat och kommun som huvudman må kunna finnas utbildning med statsbidrag också under annan huvudman än stat och kommun. Förutsättningen är att det skall finnas, som termen lyder, "särskilda motiv". Det har ingen bestritt. Men vad man måste efterlysa är en exemplifiering av dessa särskilda motiv. Det är en knutpunkt, och därom sägs tyvärr praktiskt taget ingenting i interpellationssvaret.

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Ang. förekomsten av privatskolor och enskilda yrkes-skolor

En motivkrets är, som jag nyss framhöll, det som har med valfriheten att göra. En annan är att skolor under enskild huvudman stundtals har lättare för att utan onödiga formaliteter gå nya vägar på pedagogikens fält. Nya idéer och metoder gällande såväl kunskapsinläringen som den sociala fostran kan snabbt introduceras, olika utformning av skolmiljön kan prövas, kostnadsbesparingar utan men för arbetsresultaten sätts in. Åtskilliga enskilda skolor har gjort och gör fortfarande verkliga pionjärinsatser som efter hand kommer också skolor under statligt eller kommunalt huvudmannaskap till godo.

Om allt detta sägs tyvärr ingenting i utbildningsministerns principiella syn på och — jag understryker — värdering av förekomsten av privatskolor och enskild yrkesutbildning. I stället antyds, tydligen ganska gärna, att det kan vara eller bli — även om det inte är så i nuläget — en ensidig social rekrytering till enskilda skolor, och att visst utbildningsbehov lika väl kan tillgodoses i det allmänna skolväsendet som i enskilda yrkesskolor. Däremot sägs ingenting om sådant utbildningsbehov som för närvarande inte kan tillgodoses i de allmänna skolorna eller som tillgodoses sämre där. Sådana exempel finns. Värderingen är alltså tyvärr nästan enbart negativ. Blott företagsskolor och specialskolor vinner uppskattning.

Ännu mindre syns utbildningsministern vilja ge uttryck åt någon reaktion i fråga om eventuell nyetablering av enskilda skolor. Resonemanget rör sig uteslutande om det enskilda skolbestånd som nu finns och som genom statsmakternas åtgärder är under krympande. Särskilda motiv måste enligt min mening kunna gälla också för nyetablering. Det kan inte vara utbildningsministern obekant att krav på sådan finns på olika håll i landet och att nyetablering t. o. m. kommer till stånd, om också i ytterligt ringa omfattning. Jag erinrar om det som förenklat kallas kristna skolor. Är de enligt utbildningsministern helt förkastliga? Finns här särskilda motiv eller finns det inte sådana, godtagbara för att motivera bidrag från stat och kommun?

Det kan medges att det finns en skillnad mellan å ena sidan att låta redan befintliga enskilda skolor fortsätta att existera genom att låta dem behålla sina statsbidrag, å andra sidan att medge statsbidrag till nystartade enskilda skolor, en skillnad som är aktuell framför allt om man har som riktpunkt att minska antalet enskilda skolor eller helt utplåna alla. Har man däremot en positiv inställning till förekomsten av enskilda skolor är skillnaden närmast obetydlig. Den yttrar sig egentligen då bara däri att man måste skapa garantier för att de nya skolornas undervisning fyller av samhället uppställda normer, något som de redan existerande gör.

Nu kan utbildningsministern hävda att vårt land strikt formellt inte bryter mot internationella konventioner på undervisningens område, eftersom det i dag är möjligt, med iakttagande av de av samhället uppställda normerna, att starta och driva enskilda skolor, väl att märka om man bortser från ekonomiseringen. Friheten och möjligheten föreligger emellertid vid avsaknaden av bidrag endast om man tar ut sådana elevavgifter att elevrekryteringen blott kan ske från mycket begränsade befolkningsskikt. Icke önskvärd social segregering kan då

uppkomma, och det är sannerligen inte ett s. k. särskilt motiv för förekomsten av enskild utbildning.

Frågan om statsbidrag eller ej och kommunbidrag eller ej är alltså av avgörande betydelse vare sig det gäller fortlevnaden av gamla enskilda skolor eller eventuellt tillskapande av några nya sådana. Samhällets bidrag är ett styrningsinstrument, som flitigt kan användas för att bli av med flertalet existerande enskilda skolor och hindra uppkomsten av nya.

Mot den bakgrund som jag nu tecknat, i viss polemik med utbildningsministern, skall nu i utskottsbetänkandet nr 5 ses reservationerna vid punkterna 1, 6 och 7.

Reservationen vid punkten 1 tar upp den principiella frågan om stats- och kommunbidrag utan villkor om visst huvudmannaskap som bör bli föremål för utredning. "Även om det av samhällsekonomiska och andra skäl", jag citerar reservationen, "varken är möjligt eller ens eftersträvansvärt att bygga upp ett helt parallellt skolsystem som har annan huvudman än kommunen", observera begränsningen, "får detta dock icke utesluta att man förutsättningslöst genom utredning prövar" – om man vill göra allvar av deklarationen att tolerera enskild undervisning vid sidan av den samhälleliga utbildningsorganisationen – "i vilken utsträckning inom en kommuns skolväsen skolor kan drivas av enskild huvudman utan att nuvarande kostnadsramar för skolväsendet överskrids", det får givetvis inte ske, "och utan att de föräldrars valmöjligheter minskar som önskar låta sina barn gå i en kommunal skola." Det får naturligtvis inte heller ske. För att reell valfrihet skall föreligga måste dessutom sådana bestämmelser för stats- och kommunbidrag skapas att bidrag skall kunna utgå utan villkor om visst huvudmannaskap. Det är alltså själva huvudinnehållet i reservationen vid punkten 1.

Reservationen vid punkten 6 avvisar utbildningsministerns nyaste generösa giv: dras ett kommunbidrag in skall även det statliga bort. Det förefaller orimligt att frågan om huruvida en enskild skola skall få behålla ett statsbidrag eller ej enbart skall bero på om en kommun anser sig kunna ge ett bidrag eller inte.

De båda reservationerna vid punkt 7 gäller den enskilda yrkesutbildningen. Vid avveckling av statsbidrag bör, jag kan inte se det på annat sätt, rimlig tidsutdräkt ges den drabbade skolan, så att det icke uppstår svårare konsekvenser för elever och personal än vad nödvändigheten kräver, och samförstånd med den hittillsvarande huvudmannen bör eftersträvas vid nedläggningen.

Vad beträffar Filip Holmqvists handelsinstitut i Göteborg och Bar-Lock-institutet i Stockholm, som tillhör de indragningshotade, är det inte klarlagt att motsvarande utbildning kan ges på annat håll. De bör alltså få fortsätta tills vidare.

Enda glädjen i bedrövelsen är – och med det vill jag sluta – att Restenässkolan får sitt statsbidrag höjt med 1:50 kronor per elev och dag av läsåret – inte mycket, men dock något. Initiativet till det togs tyvärr inte av utbildningsministern, men jag tror att han finner sig i sitt öde med fattning.

Tacksam för denna lilla framgång ber jag, fru talman, att få yrka bifall till reservationerna vid punkterna 1, 6 och 7.

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Ang. förekomsten av privatskolor och enskilda yrkes-skolor

Torsdagen den
15 mars 1973

*Anslag till gymnasi-
ala skolor m. m.*

*Ang. förekomsten
av privatskolor och
enskilda yrkes-
skolor*

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Fru talman! Jag skall gärna bekräfta herr Nordstrandhs förmodan att det ökade statsbidraget till Restenässkolan inte i främsta hand är min förtjänst. Det är ett korrekt uttalande.

Herr Nordstrandh diskuterar de särskilda motiven. Ja, det är så att vi till stora kostnader har byggt upp ett allmänt skolväsende. Vi har tagit i anspråk betydande resurser från skattebetalarna, och då finner jag det rimligt att när vi har skapat dessa skolor i första hand använda dessa. Däremot finns det vissa utbildningsformer, som inte täcks av det allmänna skolväsendet. Herr Nordstrandh nämnde själv företagsskolorna. Därtill kommer viss konstutbildning och en del andra utbildningsvägar. Det är det vi har avsett med uttalandet om särskilda motiv, och så länge sådana finns är vi beredda att fortsätta med statsbidragen.

Jag vill också understryka att i ett av de här aktuella fallen, nämligen Stockholms kommun, är det så att kommunen själv inte vill fortsätta med sitt bidrag.

När det gäller min inställning till skolan och religionsundervisningen skall jag be att få återkomma nästa vecka, då jag hoppas att jag får betydligt större utrymme vid en tidigare tidpunkt på dagen att resonera om just den frågan. Jag tror att den debatten vinner på att få mera tid till sitt förfogande, och jag skall därför inte gå in på herr Nordstrandhs funderingar på det viktiga och känsliga området.

Herr Nordstrandh sade något om valfriheten med privata skolor som jag emellertid inte vill låta stå oemotsagt. Det vore ganska allvarligt om valfriheten i skolsystemet skulle behöva skapas med hjälp av den typ av privata skolor som herr Nordstrandh talade om. Det skulle innebära att i stort sett bara ungdomen i Stockholm och Göteborg skulle kunna få en frihet i sitt skolval, och så illa är det naturligtvis inte.

För mig – det vill jag gärna säga – är frihet när det gäller att välja utbildning en fråga om att man skapar en reell valfrihet, och det gör man genom att bygga upp ett ordentligt samhällsligt utbildningsväsende och undanröja de ekonomiska hinder som traditionellt har försvärat för så många ungdomar att studera. Vidare gäller det att se till att de som har vuxit upp i en mindre studiefrämjande miljö får en chans att trots detta studera vidare.

Det är sådana reella problem som det handlar om när vi i dag vill vidga friheten att studera. Vi vill också skapa ett sådant underlag i form av linjer och annat i gymnasieskolan att ett tillräckligt utbud av utbildningsmöjligheter i detta avseende kan ställas till ungdomens förfogande.

Jag tror att vi har så klart i en rad av statsverkspropositioner uttalat oss om vår inställning till de privata skolorna att jag, fru talman, inte behöver uppehålla kammaren ytterligare på denna punkt. Årets statsverksproposition innebär endast ett fullföljande av tidigare uttalade uppfattningar.

Herr NORDSTRANDH (m) kort genmälc:

Fru talman! Endast ett par kommentarer till utbildningsministerns inlägg. Jag skall verkligen bevaka det högtidliga tillfälle då utbildningsministern uppstiger för att ge sin syn på det som populärt kallas kristna

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Ang. förekomsten av privatskolor och enskilda yrkeskolor

skolor. Man kan gärna ha en annan beteckning – de går väl in under "särskilda motiv". Jag skall, som sagt, inte saknas då.

Utbildningsministern ville driva tesen att undervisningsväsendet på något sätt skulle bli dyrare för samhället i den mån det existerar en del privata eller enskilda skolor. Jag vill påstå motsatsen – om man skall tillmäta kostnadssynpunkten betydelse, och det bör man väl göra. Snarare är det så att kostnaderna blir mindre för samhället. Vid enskilda skolor förekommer ju elevavgifter, och vissa rationaliseringar är faktiskt av nödtvång drivna längre där utan något men för undervisningen. Förutsättningen var ju – det sade jag i mitt förra inlägg – att man ändå får full beläggning av de platser som finns inom det kommunala skolväsendet. Om platser står tomma där, då kan det inträffa att det sammanlagt blir dyrare för samhället. Men det är just sådant som skall utredas.

Så sade utbildningsministern att det samhällseliga skolsystem som vi har ger en hel del valfrihet, och det är riktigt. Det finns ingenting att invända mot det. Men det bör finnas en ännu vidare valfrihet. Enskilda skolor är ju i regel mindre och erbjuder en annan skolmiljö än vad som är möjligt att ge inom de stora samhällseliga skolorna. De är också pionjärer – och har varit det ännu mera än de är just nu – för vissa undervisningsmetoder, miljöfostran o. d. Den förälder som vill att eleven skall få välja sådant skall också ha en möjlighet. Jag tror att de enskilda skolorna ökar den valfrihet som i stor utsträckning redan finns men som alltså kan bli större.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Med några ord vill jag motivera bakgrunden till att de tre icke-socialistiska oppositionspartierna på några punkter har reserverat sig när det gäller anslagen till de gymnasiala skolorna. I samtliga fall gäller det frågor om statsbidrag till enskilda skolor.

Den första reservationen rör principerna för den statliga bidragsgivningen till vissa privatskolor. Regeringen har där föreslagit att statsbidrag till dessa skolor skall dras in, om motsvarande kommunala bidrag avvecklas. Det är ett förslag som vi finner vara av mycket tvivelaktig innebörd rent konstitutionellt. I själva verket avhänder sig här riksdagen möjlighet att ta ställning till en fortsatt bidragsgivning – det statliga bidraget blir helt beroende av kommunala beslut, trots att i många fall de kommunala bidragen kan vara relativt blygsamma till omfånget. Vi hävdar att det är önskvärt och rimligt att riksdagen får möjlighet att pröva varje sådant ärende för sig. Det är önskvärt också av det skälet att det är en betydande skillnad mellan de olika skolorna och deras ställning till de kommuner där de ligger. Vissa skolor har ett clevunderlag som gör dem närmast beroende av en riksrekrytering. Någon skola har bidrag från kommunen enbart för externatelever. När det gäller Franska skolan har riksdagen tidigare fattat beslut att statsbidrag skall utgå av alldeles särskilda skäl.

Vi kan inte se annat än att motivet till att regeringen vill införa denna nya princip för prövning av frågan om de fortsatta statsbidragen är att man vill undvika att inför riksdagen presentera vissa frågor som nu kan

vara aktuella, främst i anslutning till privatgymnasiernas ställning i Stockholms kommun. Även om detta nu är en omstridd fråga, som för övrigt ännu inte är avgjord, finns det ingen anledning varför man inte skulle kunna underställa den riksdagen. Vi kan inte se det rimliga i att ett statsbidrag på kanske 60–70 procent skall göras beroende av ett kommunalt bidrag från Stockholms kommun å 8 à 9 procent av de totala driftkostnaderna.

När det gäller tidpunkten för avveckling av statsbidrag till vissa enskilda yrkesskolor har vi tyckt oss kunna konstatera att det inte är möjligt att avveckla dessa i den takt som regeringen har räknat med utan att detta får mycket svåra konsekvenser för såväl elever, lärare som annan personal. Detta beror till dels på att skolöverstyrelsen bara kan framlägga förslag till konkreta åtgärder för lärarpersonal som är behörig till någon typ av lärartjänst i gymnasie- eller grundskola. Men vi kan dessutom påpeka att knappast någon annan skolform har fler icke behöriga lärare i skolstadgans mening än just de enskilda yrkesskolorna. Samtidigt har dessa formellt ej behöriga lärare gjort en mycket god pedagogisk insats under många år. Vi tycker att regeringens direktiv till skolöverstyrelsen när det gäller det här utredningsarbetet har varit alldeles för snäva och anser att man inte kan avveckla skolorna förrän det alldeles entydigt är klarlagt att utbildningsbehovet på annat sätt är tillgodosett och att man kan lösa alla de personalproblem som blir aktuella i samband med avvecklingen. På den här punkten måste självfallet ett nära samförstånd eftersträvas med de olika skolornas huvudmän. En fortsatt verksamhet kan motiveras av både pedagogiska och sociala skäl och inte minst av hänsyn till de studerande som inte i andra skolor kan få den utbildning dessa enskilda yrkesskolor nu ger.

Den tredje reservation som vi anslutit oss till gäller specialfallet Filip Holmqvists handelsinstitut i Göteborg och Bar-Lock-institutet i Stockholm. Vi har inte kunnat finna att det är klarlagt att motsvarande utbildning kan ges på annat sätt redan efter den 1 juli 1974. Inte heller har man kunnat påvisa att personalfrågorna dessförinnan kan lösas på ett tillfredsställande sätt. Ett beslut om avveckling bör dröja till dess de villkoren är uppfyllda.

I en av reservationerna påpekar vi att det är betydande skillnad mellan att låta existerande enskilda skolor behålla sina statsbidrag och att besluta om att statsbidrag skall utgå till nya enskilda skolor, som planeras eller har startat. Från folkpartiets sida har vi under tidigare år hävdat att det borde vara möjligt att låta ett ökat mått av frihet stå till både kommunernas och de enskilda skolenheternas förfogande när det gäller möjligheterna till pedagogiska experiment, lokal anpassning av läroplanerna och en friare resursanvändning. Vi tycker oss ha funnit ett ökat gehör för dessa tankegångar under senare år, och i fjol kunde vi rent av notera att regeringen började visa förståelse för dessa tankegångar. Det är självfallet att, om en sådan ökad frihet medges kommunerna och skolenheterna, behovet av enskilda skolor som motiveras främst av pedagogiska eller organisatoriska skäl minskar. Men fördenskull finns ingen anledning att behandla de redan existerande skolorna med snålhet eller brist på generositet.

Vi tycker oss kunna konstatera att man främst från regeringens sida under de senaste åren mycket målmedvetet har försökt reducera antalet enskilda skolor samtidigt som man har velat dölja dessa ansträngningar genom att skylla på kommunala ställningstaganden, vilka lätt kan åstadkommas i kommuner som har socialdemokratisk majoritet. I själva verket är det nu en så utomordentligt liten andel av det svenska skolväsendet som handhas i annan regi än de offentliga skolorna att det kan finnas särskild anledning att värna om de få återstående skolorna med annan huvudman än stat och kommun. Antalet privatgymnasier i Stockholm har t. ex. på ett litet antal år reducerats från omkring tio till snart två eller tre. Bara en handfull privatgymnasier återstår i landet. Också på yrkesutbildningssektorn har antalet enheter kraftigt reducerats. Vi kan inte finna att det i ett sådant läge finns någon anledning att bedriva en dogmatisk klappjakt på de enskilda skolorna. Det är viktigt att erkänna både den pedagogiska insats som de tidigare har gjort och fortfarande gör och det utbildningsbehov som de i dag fyller. Dessa skolor är värda ett bättre öde än att slaktas i tysthet, att bli nedlagda därför att en knapp majoritet i en kommunal skolstyrelse eller fullmäktigeförsamling inte vill ge ett kommunalt anslag, som därtill ofta är ganska blygsamt.

Får jag också, fru talman, knyta några korta reflexioner till den debatt som förevarit mellan utbildningsministern och herr Nordstrandh.

I fjol hade vi en debatt som var baserad på en interpellation som jag hade riktat till utbildningsministern om statsbidrag till de privata gymnasieskolorna i Stockholm. I sitt svar sade utbildningsministern att kommunen givetvis inte är skyldig att ge kommunalt bidrag av den anledningen att statsbidrag utgår. I ett inlägg sade jag att man knappast kunde tolka det uttalandet på annat sätt än att statsmakernas ställningstagande inte skulle vara helt beroende av ett eventuellt avvecklingsbeslut från Stockholms skoldirektions sida. På det svarade utbildningsministern ingenting, utan det yttrandet fick stå oemotsagt. Jag har därför levat i den tron, ända tills statsverkspropositionen kom, att vi sakligt skulle kunna pröva frågan om det fanns motiv att låta statsbidrag utgå till de enskilda gymnasier i Stockholm som kan tänkas vilja fortsätta sin verksamhet, även om kommunen skulle dra in ett bidrag som kanske bara uppgår till några procent.

Nu finns det risk för att om utskottsmajoritetens synpunkter vinner kammarens gehör detta blir ett av de sista tillfällen då vi kan diskutera denna fråga, i varje fall i anslutning till att vi beslutar om statsbidrag. Eftersom det är så många dunkla punkter i statsverkspropositionen skulle jag gärna vilja ställa några enkla, mycket konkreta frågor till utbildningsministern — frågor som jag tror att många är intresserade av att höra svaren på.

Bör enligt utbildningsministerns mening Franska skolan få vara kvar?

Bör Whitlockska samskolan få fortsätta?

Skall Beskowska skolan dras in?

Anser utbildningsministern att Fjellstedtska skolan i Uppsala bör få fortleva?

Hur ser utbildningsministern på statsbidraget till Lundsberg?

Skall undervisningen vid Samskolan i Göteborg få fortsätta?

Får Sigrid Rudebecks gymnasium i Göteborg vara kvar?

Det var sju enkla frågor.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservationerna C, D 1 och D 2.

Herr ELMSTEDT (c):

Fru talman! Förra veckan diskuterade vi anslag för stödundervisning av invandrare i grundskolan; i det utskottsbetänkande som vi nu diskuterar behandlas bl. a. frågan om stödundervisning av invandrare i gymnasieskolan.

Vid föredragningar i utbildningsutskottet av representanter från skolöverstyrelsen och invandrarverket har det framgått hur allvarligt man i bägge dessa verk ser på invandrarernas utbildningsproblem. Det gäller att så snabbt som möjligt ge dem förutsättningar att anpassa sig till det nya samhälle de möter, inte minst då anpassningen till och mötet med oss svenskar på det rent mänskliga planet.

I centerns partimotion behandlas mycket utförligt invandrarfrågorna, och då också utbildningen. Det gäller både grundskola och gymnasium. Det finns en klar tendens att invandrareleverna i förhållande till de svenska eleverna är underrepresenterade i gymnasieskolan. Detta tycker jag är värt att notera med tanke på utbildningens betydelse för möjligheterna att hävda sig i arbetslivet. Det kan inte vara rimligt att låta utvecklingen gå i en riktning som medför att invandrarna hamnar i en sämre ställning ute i förvärvslivet än andra, därför att deras initialsvårigheter har hållit dem borta från en utbildning som borde ha gett dem en bättre start i arbetslivet i deras nya hemland.

Den stödundervisning som invandrareleverna får i grundskolan borde fortsätta i gymnasieskolan. Skolöverstyrelsen har också föreslagit att denna stödundervisning skall komma till stånd och därför begärt ett belopp av 3 miljoner kronor. Centermotionen stöder detta skolöverstyrelsens krav, och i reservationen B vid punkten 2 i utskottsbetänkandet yrkas att statsbidrag i gymnasieskolan skall utgå till stödundervisning för invandrarelever under högst 6 veckotimmar. Utskottet bestrider inte angelägenheten av denna satsning men avstyrker ändå utan någon nämnvärd motivering. Jag ber att få yrka bifall till reservationen B vid punkten 2.

Under punkten 6, Bidrag till driften av vissa privatskolor, vill jag endast göra några korta kommentarer utöver vad som redan har sagts av herrar Nordstrandh och Wikström. Jag vill bara helt kort slå fast att ifrån vårt håll ser vi positivt på att det finns en del privatskolor här i landet. Det är glädjande att utskottet har kunnat bli enigt om att föreslå riksdagen att bifalla motionerna om en höjning av anslaget till Restenäs-skolan – en blygsam höjning förvisso, men dock en höjning eller kanske snarare ett återställande med hänsyn till penningvärdets minskning sedan bidraget fastställdes till 6:50 för några år sedan.

Enligt vår mening finns det välgrundad anledning att behålla en del privata skolor. Som bekant är det inte så väl beställt med allt inom vårt ordinarie skolväsende, och det kan nog vara nyttigt att ha skolor kvar

som kan betraktas som något av alternativ. Dessutom bedrivs ofta vid dessa en experimentverksamhet som kan vara till stor nytta för skolverksamheten i landet. Även om vi i år inte har någon motion i vad avser privatskolorna, förutom herr Mattssons i Lane-Herrestad om Restenässkolan, skall det inte på något sätt tolkas som att vi inte har intresse för denna verksamhet. Tvärtom tror vi, som jag nämnde, att det är angeläget att behålla en del av dessa skolor. Men det är då också viktigt att se till, att de har ett någorlunda gott ekonomiskt klimat att arbeta i, för annars är det svårt att vänta några resultat.

Jag delar självfallet uppfattningen att vi skall sträva efter ett så väl utbyggt allmänt skolväsende som möjligt och så lättillgängligt som möjligt för elever oavsett bostadsort och ekonomisk bakgrund. Det är en mening som vi har förfäktat sedan årtionden och som naturligtvis alljämt gäller; därom råder inget som helst tvivel. Men det hindrar inte att vi anser att det finns plats för vissa skolor med annan huvudman, och detta gäller kanske i rätt hög grad de enskilda yrkesskolorna, som med sin specialinriktning många gånger kan vara lättare att driva i annan huvudmans regi än under det allmänna skolväsendet.

Jag ber med detta, fru talman, att få yrka bifall också till reservationerna C, D 1 och D 2 vid punkterna 6 och 7.

Fru NORDLANDER (vpk):

Fru talman! Även om på grund av arbetsmarknadssituationen i vårt land utvandringen för närvarande är större än invandringen är ändå Sverige även i dag ett invandrarland. 1972 invandrade sammanlagt 25 600 personer; därav kom 13 600 från de nordiska länderna och den övervägande delen var finska invandrare. Av invandrarna är en stor andel barn, och många av dessa är i skolåldern.

I princip råder likställighet för utländska och svenska medborgare i fråga om rätten till undervisning och utbildning. Men när det gäller förutsättningarna för tillgodogörandet av undervisningen är inte invandrarbarnen likställda.

För invandrarelever i grundskolan finns – som har framhållits här tidigare – möjlighet till stödundervisning för underlättandet av anpassningen till skolan. För eleverna i gymnasieskolan finns inte denna förmån, trots att angelägenheten är lika stor, om inte större, att hjälpa dessa elever så att de får möjlighet att följa undervisningen. Om inte denna möjlighet ges uppnår vi inte den likställighet i utbildningen som vi så vackert talar om.

Hur stort problemet är framgår av att under höstterminen 1972 fanns 10 000 enbart finska barn i gymnasieåldern. Avsaknaden av nämnda stödundervisning och den omständigheten att det inte heller finns tvåspråkiga lärare för undervisning i finska språket på gymnasienivå innebär att endast en bråkdel av de finska barnen – jämfört med den normala andelen – kan fortsätta vid de svenska gymnasierna fram till examen. Ännu svårare är det naturligtvis för andra mindre grupper av invandrarbarn. I dag är det bara fem procent av samtliga invandrarbarn som från grundskolan går vidare till gymnasium; sedan faller ytterligare ett antal bort på grund av de anpassningssvårigheter som de möts av.

Detta får som ytterligare följd att också den fortsatta yrkesutbildningen försväras för dessa elever, vilket leder till den segregering som vi har på arbetsmarknaden i dag när det gäller våra invandrare. Det är på de sämst betalda och ur social synpunkt lägst värderade jobben som vi finner de unga invandrarna, beroende på brister i såväl skolutbildningen som yrkesutbildningen.

Skolöverstyrelsen har i årets budget begärt ett anslag för stödundervisning med tillämpning av samma regler som gäller för grundskolan och som beräknats till en kostnad av 3 miljoner kronor. Departementschefen har inte tillstyrkt detta krav. Vänsterpartiet kommunisterna har funnit kravet angeläget och har därför väckt motionen 1310 år 1973 i denna fråga.

Vi har förut sagt att det inte är tillräckligt att utbildningsinstitutionerna är tillgängliga för invandrabarnen, om man inte samtidigt vidtar åtgärder så att de kan fullfölja utbildningen, som i större utsträckning skulle göra dem jämställda med våra svenska elever.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservationen B vid punkten 2 beträffande stödundervisning för invandrarelever i gymnasieskolan i utbildningsutskottets betänkande nr 5.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Fru talman! Under punkten 2 behandlas även en motion, vilken berör den tvååriga gymnasieutbildningen, främst med utgångspunkt från erfarenheten av skolans jordbrukslinje.

Motionen tar främst upp två problem; dels den ökande elevtillströmningen och dels värderingen av praktikpoängen.

I år hade vi 1 050 sökande till tvåårslinjen, men endast omkring 730 har blivit placerade. En glädjande tendens är ökningen av elever, vilka kommer från andra yrkesområden än lantbruk. Beror denna ökning på den s. k. gröna vägen eller är det alla s. k. hästflickor och -pojkar, som av intresse för hästporten söker till gymnasieskolans jordbrukslinje? Hur som helst kommer cirka 40 procent av denna linjes elever från städer och tätorter. Jag tycker faktiskt att det är bra, ty många får här en ganska fin bred gymnasieutbildning och även kunskap om djur och natur, och det tror jag inte man skall betrakta som felaktigt. Även om dessa elever inte i fortsättningen blir jordbrukare kan det ändå vara en mycket nyttig utbildning.

Det är alldeles givet att detta kan innebära att vissa som är speciellt intresserade av att få denna jordbruksutbildning blir utestängda, om antalet elevplatser inte är tillräckligt. Jag vill dock säga att på den punkten av utskottets skrivning är jag delvis nöjd med behandlingen av motionen. Det kunde kanske ha varit onödigt för mig att gå upp här och tala om motionen, men det är nödvändigt att understryka behovet av den flexibilitet mellan skolans huvudmän och skolöverstyrelsen som kan tillämpas. Man skulle dock för framtiden önska att denna flexibilitet blir ännu större.

Både vi motionärer och utskottet framhåller den s. k. fria kvotens betydelse vid intagningen. Som allmän riktning kan upp till 15 procent av platserna reserveras för denna kvot. Utskottet anför därvidlag: "Det är

rimligt att behörig sökande till jordbruksutbildning, som kan åberopa adekvat praktik av viss omfattning, efter prövning i det enskilda fallet hänförs till den fria kvoten om han eljest inte kan komma i fråga för antagning till utbildningen." Detta kan nog vara bra, men ännu bättre hade varit om man kunnat höja den nu gällande praktikpoängen något.

Fru talman! Under aktualiserandet av denna motion och den här nämnda praktikpoängen har vi i detta hänseende inte bara tänkt på just gymnasieskolans jordbrukslinje. Nej, vi motionärer har funnit att detta bör gälla över gymnasieskolans linjer i flertalet fall. En elev får nämligen inte mer än 0,02 poäng för varje praktikmånad, och det tror jag är för litet. Därför vill jag rent principiellt hävda att det är nödvändigt att få en bättre praktikpoäng på gymnasieskolans linjer — inte bara på den linje som jag här har nämnt utan på linjerna över lag.

Tag exempelvis vårdnadsyrkena. Nog borde ett års praktik ge mer än 0,24 poäng till grundskolebetyget. Vi talar så vackert om värdet av arbetslivserfarenhet och yrkespraktik. Menar vi också att yrkespraktiken är värdefull vid fortsatt teoretisk utbildning? Då måste vi naturligtvis förbättra den poängen litet grand. Låt oss därför ge den en högre meritering än dessa två hundradelar per månad.

Fru talman! Jag har inget yrkande med anledning av motionen, men jag vill gärna understryka angelägenheten av att praktikpoängen blir föremål för övertagande inom berörda myndigheter framöver.

Herr ALEMYR (s):

Fru talman! Den som kommit in i kammaren och följt denna debatt har kanske lätt kunnat få den föreställningen att detta egentligen är en diskussion om dels enskilda skolor, dels invandrarundervisning. I själva verket handlar förevarande utskottsbetänkande om mycket mera; det gäller hela gymnasieskolan. Det anslagsbelopp som utskottet föreslår riksdagen att bevilja rör sig om en och en halv miljard.

Jag tycker det är värdefullt att diskussionen, där delade meningar råder i detta mycket stora ärende, inskränker sig till ett par punkter, och jag skall därför fatta mig mycket kort. Tidigare har det förts en debatt mellan utbildningsministern och herr Nordstrandh om socialdemokratiska partiets och regeringens syn på de enskilda skolorna. Jag kan hänvisa till den debatten och nu bara göra ett par anmärkningar. Vad utbildningsutskottet nu föreslår riksdagen är egentligen ingenting nytt, det är bara ett fullföljande av den politik beträffande de enskilda skolorna som riksdagen tidigare har anslutit sig till. Riktlinjerna drogs upp av 1969 års riksdag — egentligen också tidigare, men det var beslutet 1969 som utbildningsministern här hänvisade till — och det som har skett under de närmast föregående åren och det som sker nu är närmast ett fullföljande av de riktlinjerna.

Vi har haft en diskussion om dessa frågor varje år, och argumenten har varit ungefär desamma. Jag har ett intryck av att man från moderata samlingspartiet nu glider i sitt ställningstagande i riktning mot ett ökat vaktslående om och ett ökat intresse för de enskilda skolorna. För varje gång herr Nordstrandh och jag haft en debatt om dessa frågor har herr Nordstrandh varit alltmer angelägen om att de enskilda skolorna skulle

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

öka i antal och förstärkas. Mittenpartierna ligger vid ungefär den ståndpunkt som de hela tiden har intagit — jag upplever det så. I de flesta avseenden är man överens med socialdemokratin, men på vissa punkter vill man slå vakt om enskilda skolor mer än socialdemokratin är beredd att göra.

Naturligtvis ligger det en viss ideologisk skillnad i denna diskussion. För socialdemokratiska skolpolitiker är det helt naturligt att de enskilda skolorna skall minska i antal i takt med utbyggandet av det allmänna skolväsendet. På vissa punkter kommer det inte att vara möjligt för det allmänna att tillgodose utbildningsbehovet, och då blir det nödvändigt att behålla ett antal enskilda skolor. På den punkten har utbildningsutskottet samma uppfattning som utbildningsministern tidigare i kväll har givit uttryck åt.

Utbildningsutskottet ansluter sig till tanken att förutsättningen för att en enskild skola skall erhålla statsbidrag är att det finns ett kommunalt intresse kopplat till skolan. Om en skola har haft kommunalt bidrag, och om kommunen en dag finner att skolan inte längre behövs och därför drar in bidraget, så kan det inte vara rimligt att staten fortsättningsvis ger bidrag. Jag vill sålunda på utskottets vägnar instämma i vad som står i statsverkspropositionen, att om kommunerna drar in sitt stöd bör också det statliga bidraget dras in. Självklart skall de skolor för vilka statsbidraget dras in få vetskap därom i så god tid att det inte skapas onödiga svårigheter för eleverna och för dem som är anställda vid skolorna.

Herr Nordstrandh uttryckte sin glädje över att Restenässkolan nu får ett med ett blygsamt belopp höjt bidrag, och det låg väl något av personlig stolthet i herr Nordstrandhs inlägg i det stycket. Herr Nordstrandh tar åt sig en betydande del av äran därav. Jag kan emellertid för kammarens ledamöter tala om att det bland socialdemokraterna på Bohuslänsbänken har funnits ett stort intresse för att höja bidraget till Restenässkolan, och de har mycket kraftigt medverkat i det arbete som nu har lett fram till att utskottet har lagt fram detta förslag. Det har varit mycket delade meningar om huruvida det var motiverat eller inte, men utskottet har funnit att intresset i Bohuslän har varit så starkt på alla håll att det fanns motiv för att tillmötesgå önskemålen.

Fru talman! När Kungl. Maj:t nu får fullmakt att dra in statsbidrag till skolor, som kommunerna dragit in sina bidrag till, förutsätter jag att dessa fall redovisas i kommande statsverkspropositioner så att riksdagen ständigt får reda på vad som händer. Jag utgår ifrån att det görs också när skolor i övrigt läggs ned därför att statsbidraget tas bort. Jag tror att utskottets vice ordförandes farhågor i det avseendet kan stillas; riksdagen kommer fortlöpande att kunna följa vad som händer på detta område.

Så några ord om invandrarundervisningen. Man får ibland ett intryck av att det inte vidtas några särskilda åtgärder för att förbättra utbildningsmöjligheterna för invandrabarnen i skolorna. I själva verket anvisar staten ca 100 miljoner till särskilda stödåtgärder för invandrarutbildning på olika nivåer. Det är en stor summa pengar. Men jag har sagt tidigare i debatter i denna fråga i kammaren att det inte är tillräckligt. Det vore värdefullt om vi kunde öka resurserna ytterligare, och jag

hoppas att det blir möjligt att i en kommande statsverksproposition lägga på ett högre belopp än vad som nu bedöms möjligt.

Skolöverstyrelsens förslag om en ökning med 3 miljoner av anslagen till särskild stödundervisning i gymnasieskolan för invandrarelever, som reservationen nu tar upp, har man undersökt. För att den undervisningen skall kunna genomföras räcker uppenbarligen inte 3 miljoner, utan den kommer att kosta åtminstone 6. Tyvärr finns inte de pengarna, och orsaken till att skolöverstyrelsens yrkande inte har tagits upp är helt enkelt brist på resurser.

Jag ber att få erinra om att den reguljära stödundervisningen i gymnasieskolan som andra elever får del av också kan användas för invandrarundervisning. Dessutom pågår en rätt omfattande försöksverksamhet på olika håll ute i landet för att hitta vägar som är pedagogiskt riktiga att stödja invandrarna. När de försöken kan utvärderas – jag hoppas det blir snart – finns det underlag för nya ställningstaganden. Jag upprepar förhoppningen att det då skall bli möjligt att ge mera pengar till det i och för sig utomordentligt angelägna ändamål som en förbättrad undervisning för invandrarna utgör.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Fru talman! Herr Wikström räknade upp sju, åtta skolor och ställde en direkt fråga beträffande dessas möjligheter till fortsatt statsbidrag. När det gäller flertalet av dem har statsbidragsfrågan inte blivit aktualiserad. Aktuella nu är endast de skolor som Stockholms kommun föreslagit skall avvecklas.

Eftersom det pågår en ryktesspridning om att Franska skolan skulle få vara kvar därför att mina barn skulle gå i denna skola, vill jag bara tillägga att dessa rykten självfallet saknar verklig grund. De går i grundskolan i Bollmora och trivs mycket bra där. Jag har för ordningens skull velat tillfoga detta i denna debatt.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag har mina barn i Engelbrekts skola, och det är också en utmärkt skola. Men trots att jag inte har några egna barn i dessa privata skolor försvarar jag en liberal hållning på den här punkten.

Låt mig först till herr Alemyr säga att jag tyckte att han i själva verket anvisade en möjlighet för Albert Aronson i Stockholms stadshus att spara ett icke oväsentligt belopp. Herr Alemyrs uttalande måste tolkas så, att om Stockholms kommun drar in anslaget till Franska skolan, så måste riksdagen, i konsekvens med ett beslut som man tidigare har fattat om att den skolan skall kvarstå av alldeles speciella skäl, svara för det bortfallna kommunala bidraget. Vad finns det för anledning för herrar Aronson och Per-Olof Hanson i Stockholms stadshus att betala ut ett kommunalt anslag om skolan ändå skall kvarbli? Man kan inte förenkla denna problematik så att man gör riksdagens ställningstagande beroende enbart av kommunala beslut. Detta förslag i statsverkspropositionen är en smart åtgärd som dock är konstitutionellt mycket tvivelaktig. Det är dessutom

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

inte så vi brukar lösa problemen i det här landet, utan vi borde väl här kunna samråda mellan stat och kommun.

Nu ställde jag en rad frågor till utbildningsministern och fick svaret att det egentligen bara var Stockholmsskolorna som var aktuella. Ja, det är klart: så länge vi har en säker liberal majoritet i Göteborg kommer väl kommunala bidrag att utgå till Samskolan och Rudebecks gymnasium. Men principiellt är ju detta av intresse – om de skolorna skulle mista sitt kommunala bidrag är därmed deras öde beseglat utan vidare spisning. Fjellstedtska skolan och Lundsbergs skola har utskottet känt på sig att det finns behov av att ha kvar och garderat sig på den punkten. Och då återstår skolorna i Stockholm.

Nu skall jag inte pressa utbildningsministern mer utan utfärda en inuit till samarbete. Skulle vi inte gemensamt kunna slå vakt om de här få återstående privatgymnasierna? Som jag sagt rör det sig i Stockholm om en minskning på ett litet antal år från 9 eller 10 ned till två eller tre skolor. I de flesta fall har huvudmännen själva bedömt det så att man inte har någon anledning att fortsätta verksamheten. Jag tänker på den skola där jag själv varit huvudman – Palmgrenska skolan som en gång i världen startades av Svenska Missionsförbundet, Baptistsamfundet och Metodistkyrkan och som fortfarande drivs av dessa samfund. Där har man ansett att verksamheten kan avvecklas. Men det finns några skolor som vill fortsätta. Jag tänker på en skola som Whitlockska som representerar en mycket fin pedagogisk tradition och som dessutom uppenbarligen erbjuder en skolmiljö som betytt mycket för många elever.

Kan man inte – bara som ett uttryck för generositet i ett skolsamhälle som i övrigt är så starkt reglerat – säga att vi bör slå vakt om de här skolorna? Det är nog bra med Franska skolan. Men skulle man inte kunna få ha någon svensk skola kvar också som privatgymnasium?

Jag skall som sagt inte i dag pressa utbildningsministern mer på besked. Detta är en inuit till samverkan, en samverkan som skulle vara präglad av en generositet som jag hoppas att utbildningsministern i det här fallet är mäktig.

Herr ALEMYR (s):

Fru talman! Jag förstod inte riktigt vad herr Wikström menade när han vände sig till mig. För att undvika alla missförstånd vill jag notera att jag i mitt inlägg inte riktat någon uppmaning till stadshuset i Stockholm att agera på något särskilt sätt, utan jag har konstaterat att utbildningsutskottet föreslår att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t fullmakt att dra in statsbidraget i de fall där kommunen drar in sitt bidrag. Vi har utgått ifrån att sådana fall i efterhand kommer att redovisas för riksdagen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen A av herr Nordstrandh och fru Sundberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordstrandh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen A av herr Nordstrandh och fru Sundberg.

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordstrandh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	239
Nej	—	35
Avstår	—	5

Punkten 2

Mom. 1 — 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen B av herr Elmstedt m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Elmstedt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 2 mom. 5 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen B av herr Elmstedt m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Elmstedt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	202
Nej	—	72
Avstår	—	5

Mom. 6 — 8

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3- 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 6

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen C av herr Wikström m. fl., och förklarades den förra

Torsdagen den
15 mars 1973

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wikström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 6 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen C av herr Wikström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wikström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	143
Nej	—	132
Avstår	—	3

Mom. 2 — 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen D 1 av herr Wikström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wikström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 7 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen D 1 av herr Wikström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wikström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	144
Nej	—	132
Avstår	—	3

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen D 2 av herr Wikström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wikström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 7 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen D 2 av herr Wikström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wikström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 144
Nej — 131
Avstår — 3

Punkterna 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 4 Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 6 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser anslag för budgetåret 1973/74 till investeringsbidrag för skolväsendet jämte motioner.

Punkten 1

Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:1 bilaga 10 under punkten D 32 (s. 289--296 i utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden) föreslagit riksdagen att

1. medge att förhandsbesked om statsbidrag till byggnadsarbeten för skolväsendet fick lämnas enligt vad som förordats i propositionen 1973:1,

2. till Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 174 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1973:172 av herr Henmark (fp) och fröken Hörlén (fp), 1973:717 av herrar Olsson i Kil (fp) och Rydén (fp), 1973:1289 av herrar Magnusson i Borås (m) och Komstedt (m) vari hemställts att riksdagen till Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 150 000 000 kronor samt 1973:1320 av herrar Stålhammar (fp) och Olsson i Kil (fp).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen medgav att förhandsbesked om statsbidrag till byggnadsarbeten för skolväsendet fick lämnas enligt vad som förordats i propositionen 1973:1,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1973:1 och med avslag på motionen 1973:1289 till Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 174 000 000 kronor,

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

*Bidrag till byggnads-
arbeten inom skol-
väsendet m. m.*

Torsdagen den
15 mars 1973

*Bidrag till byggnads-
arbeten inom skolväsendet m. m.*

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:172,
4. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:717,
5. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1320.

Reservation hade avgivits av fru Sundberg (m) och herr Strindberg (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av propositionen 1973:1 och med bifall till motionen 1973:1289 till Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 150 000 000 kronor.

Herr STRINDBERG (m):

Fru talman! I reservation till utbildningsutskottets betänkande nr 6 har vi från moderata samlingspartiet föreslagit att för budgetåret 1973/74 150 miljoner kronor skall anvisas till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m. Det är en minskning med 24 miljoner jämfört med vad som föreslagits i statsverkspropositionen.

Jag behöver inte närmare utveckla bakgrunden till den föreslagna besparingen. Det statsfinansiella läget motiverar återhållsamhet på alla områden, om vi skall komma till rätta med vår samhällsekonomi. Jag är medveten om behovet av pengar till skolbyggnader men tror inte att förslaget innebär alltför besvärande konsekvenser på skolbyggnadsområdet. Återhållsamhet med utgifter nu kan däremot bidra till att på sikt ge underlag för ökade satsningar på skilda områden.

Med detta ber jag, fru talman, att få yrka bifall till reservationen i utbildningsutskottets betänkande nr 6.

Herr NILSSON i Norrköping (s):

Fru talman! Kungl. Maj:t anvisar i statsverkspropositionen ett förslagsanslag på 174 miljoner till byggnadsarbeten inom skolväsendet. I den moderata motion som herr Strindberg talade för föreslås att anslaget skall reduceras med 24 miljoner till 150 miljoner.

Bakgrunden är den att investeringarna måste uppgå till 800 miljoner per år för att svara mot det investeringsbehov som kommuner och länsskolnämnder redovisar. Skolöverstyrelsen anser för sin del att en investeringsram på 800 miljoner kronor per år är orealistisk av samhälls-ekonomiska skäl och föreslår en investering på 615 miljoner för budgetåret 1973/74. Utbildningsministern prutar ytterligare och räknar med en investeringsram på 450 miljoner kronor för det kommande budgetåret. Statsbidraget måste då bli – vilket utskottet tillstyrker – 174 miljoner.

Med dessa siffror har jag velat visa att utbildningsministern redan tagit statsfinansiella hänsyn när det gäller anslag till skolbyggnader. Vill man då göra prutningar utöver vad departementschefen föreslagit och utskottet funnit motiverat krävs mycket starka skäl. Några sådana motiveringar finns inte i den motion 1289 som reservationen bygger på. Motionen talar om att det i Sverige inte råder någon större brist på skollokalerna och att man som alternativ till investeringar i nya stora skolor bör behålla äldre skolor. I sitt resonemang bortser motionärerna från att man måste

Torsdagen den
15 mars 1973*Bidrag till byggnads-
arbeten inom skol-
väsendet m. m.*

bygga nya skolor i nya bostadsområden. Även om man kan göra vinster genom att rusta upp och förbättra befintliga skolor löser det inte problemet för kommuner med en expansiv befolkningsutveckling och/eller omflyttningar inom kommunen. Därtill kommer investeringar som är en följd av skolreformen, som ställt ökade krav på undervisningens innehåll.

Jag vill än en gång understryka att kraftiga prutningar redan är gjorda, prutningar som i kombination med kommunernas ekonomiska situation gjort att i och för sig angelägna investeringar i skolbyggnader får skjutas på framtiden.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STRINDBERG (m):

Fru talman! Jag känner igen resonemanget - det departementschefen föreslår får man under inga förhållanden rucka på.

Herr Nilsson i Norrköping menade att vi inte har några motiveringar för vårt förslag. Jo, det räcker därvid att hänvisa till det statsfinansiella läget. Jag vill gärna säga till herr Nilsson i Norrköping att det inte är vi inom oppositionen, allra minst inom moderata samlingspartiet, som har försatt vårt land i ett så svårt ekonomiskt läge att vi måste föra fram besparingsförslag på olika områden. Hade vi haft en annan ekonomisk tillväxt - och det hade vi haft förutsättningar för med en annan politik - då skall jag säga herr Nilsson i Norrköping att vi inte hade tvingats att gå på gång på gång föra fram de besparingsförslag vi nu har.

Herr NILSSON i Norrköping (s):

Fru talman! Här är väl inte platsen för en allmän ekonomisk debatt. Jag vill bara konstatera att man från moderaternas sida endast lägger besparingssynpunkter på den här frågan. Från socialdemokratiskt håll vet vi att vi måste ta hänsyn till de behov som finns ute i kommunerna när det gäller skolbyggen. Jag ifrågasätter om herr Strindberg i den här frågan har med sig sina partivänner i skolstyrelser som har angelägna behov inför framtiden.

Herr STRINDBERG (m):

Fru talman! Herr Nilsson i Norrköping gör mig mer och mer förvånad när han påstår att riksdagen inte är platsen för en allmänpolitisk debatt. Jag trodde att riksdagen i högsta grad var platsen för politiska debatter.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fru Sundberg och herr Strindberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Strindberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

*Ang. den minskade
efterfrågan på tand-
vård*

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 6 punkten 1 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fru Sundberg och herr Strindberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Strindberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	235
Nej	—	33
Avstår	—	4

Mom. 3 · 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 5 Ang. den minskade efterfrågan på tandvård

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Dahlbergs* (s) den 24 januari framställda interpellation, nr 20, och anförde:

Fru talman! Herr Dahlberg har frågat mig vilka övergångsåtgärder som övervägs före ikraftträdandet av en allmän tandvårdsförsäkring med hänsyn till tandteknikernas sysselsättningssituation.

Regeringen har beslutat lägga fram proposition om genomförandet av en allmän tandvårdsförsäkring den 1 januari 1974. Övergångsproblemen i samband med försäkringens införande kommer att uppmärksammas i propositionen. Därvid föreslås att privatpraktiserande tandläkare skall beredas möjlighet att redan under tiden 1 oktober 31 december 1973 lämna tandvård mot viss försäkringsersättning. För sådan tandvård som lämnas under sista kvartalet 1973 är det avsikten att tandvårdsersättning skall utgå med halva det belopp som skall gälla när försäkringens i sin helhet träder i kraft vid årsskiftet. För helproteser — en behandlingsform som har särskild betydelse för pensionärerna — föreslås dock att tandvårdsersättning redan under övergångsperioden skall utgå efter de grunder som skall gälla fr. o. m. den 1 januari 1974. Dessa övergångsregler bör kunna underlätta sysselsättningssituationen för tandteknikerna under slutet av året.

Vidare kommer särskilda åtgärder att vidtas för att ge större möjligheter för nyexaminerade tandläkare att få anställning inom folktandvården under 1973. Särskild ersättning för folktandvårdens kostnader för att anställa fler tandläkare än vad landstingen budgeterat för 1973 kommer att föreslås. Detta kan leda till en i viss mån ökad efterfrågan även på tandteknikerarbeten.

Torsdagen den
15 mars 1973*Ang. den minskade
efterfrågan på tand-
vård*

Jag vill dessutom nämna att arbetsmarknadsstyrelsen i samarbete med skolöverstyrelsen har satt i gång planering av viss kursverksamhet inom yrket för sådana tandtekniker, som under året kan komma att temporärt stå utan arbete. Kurserna är avsedda att drivas under sommaren och hösten. Så snart planeringsarbetet är avslutat kommer arbetsmarknadsstyrelsen att gå ut med närmare information i denna fråga.

Herr DAHLBERG (s):

Fru talman! Jag ber först att få tacka socialministern för det positiva svaret på min interpellation.

Bakgrunden till det hela var att man för några veckor sedan inom tidningspressen, som även varit i förbindelse med sådana som arbetar inom tandvården, befarade att tandvården inte tagits i anspråk i samma utsträckning som tidigare. Framför allt större arbeten har skjutits på framtiden, och det får ju till följd minskad sysselsättning. Detta sker därför att den tilltänkta tandvårdsförsäkringen skall börja tillämpas från den 1 januari 1974. Då frågar man sig om det inte borde vidtas extraordinära åtgärder. Det framgår också av utredningen och av den proposition som nu kommer på riksdagens bord att man räknar med vissa övergångsbestämmelser. Man räknade med två månader, men nu har socialministern förlängt tiden till tre månader.

Jag påtalar också i min interpellation att det framför allt rör sig om en grupp som man borde kunna ta större hänsyn till och försöka skaffa mera arbete, nämligen tandteknikerna. Det gäller proteserna. Vi vet ju att våra folkpensionärer har en tandstatus som lämnar mycket övrigt att önska och att man därför borde lyfta fram den här gruppen. Socialministern gav ju också beskedet att vederbörande redan från den 1 oktober kan få full täckning, och det kommer att medverka till att det blir mera arbete både för tandläkarna och för tandteknikerna. Vi vet alla att man säkert kan påräkna köer när försäkringen träder i kraft. Det är en positiv åtgärd om man redan i förväg kan beta av en hel del av dessa och, framför allt, utnyttja de resurser som finns inom tandvården. Detsamma gäller den av AMS planerade verksamheten, som i vissa fall kan avse utbildningsändamål, varigenom det blir ökade möjligheter att när försäkringen träder i kraft ha en väl utbildad tandteknikerkår.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret på min interpellation.

Herr RINGABY (m):

Fru talman! Även jag vill tacka socialministern för svaret. Jag har inhämtat från mitt län, Örebro län, att också där har tandteknikerna under den senaste tiden haft svårigheter att få tillräckligt med arbete när det gäller guldkronor, porslinskronor och proteser över huvud taget.

Om jag inte missminner mig hade utredningen föreslagit den 31 oktober som tidpunkt för övergångsbestämmelsernas ikraftträdande. Jag är glad att socialministern nu gått Tandläkarförbundet till mötes på åtminstone halva vägen — jag tror att förbundet hade föreslagit den 1 september och en 25-procentig ersättning. I fråga om ersättningen är jag glad att socialministern nu gör en förbättring.

Men jag är ledsen att socialministern ansett sig tvingad att genomföra

Nr 45

Torsdagen den
15 mars 1973

*Ang. den minskade
efterfrågan på tand-
vård*

en tvångsanslutning av tandläkarna till det nya systemet, trots att man inte ansett sig behöva göra något liknande när det gäller våra övriga socialförsäkringar.

Herr socialministern ASPLING:

Fru talman! Denna sena timme tror jag inte är den rätta tidpunkten för en diskussion av en proposition som mycket snart kommer att föreligga i riksdagen. Därför skall jag inte ta upp någon debatt med herr Ringaby. Jag rekommenderar honom att läsa propositionen innan han tar någon mer deciderad ståndpunkt i aken. Sedan kan vi återkomma till frågan vid ett senare tillfälle.

Överläggningen var härmed slutad.

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta besvarandet av återstående på dagens föredragningslista upptagen interpellation till morgondagens sammanträde.

§ 6 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1607 av fru *Jonäng m. fl.*

Nr 1608 av herr *Romanus*

Nr 1609 av herr *Sundman*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:37 med förslag till lagstiftning om åtgärder mot vissa våldsdåd med internationell bakgrund

Nr 1610 av herrar *Stjernström* och *Åsling*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:52 angående statligt stöd till upptagande av gruvdrift vid Stekenjokk.

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 23.37.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert